

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

N:r 5
Maj.
1950.
Pris 65 öre

Klosters Fabriker Aktiebolag

JÖNKÖPING

Tillverkning av takpapp

Standard Hotell

Köpmanngatan 30
LULEÅ

CENTRALT - MODERNT - BEKVÄMT
Restaurant med fullst. rättigheter

Tel. 3420 el. namnanrop "Standard Hotell"

Allmogevävnader Sven Andersson

Tel. 109 67   BORÅS   Tel. 190 37

Matt-tvätten

Tvättar och lagar alla slags mattor

1441 40   GÖTEBORG   1441 60

*Gods kan även insändas
direkt till oss under adr.
Kungssten Göteborg.*

AB STÅLMANUFAKTUR

KAFFETRYCKKOKAREN

SPARPETTER

i rostfritt stål, som sparar kaffe med 40 %
mot den gamla kokmetoden och framstäl-
ler ett förnämligt kaffe med högre arom
trots mindre kaffemängd, bildar ingen
garvsyra, kokar icke över.

ÅTERFÖRSÄLJES

hos varje välsorterad järn- & bosättnings-
affär samt i varuhusen.

FÖRSÄLJNINGSKONTOR:

Drottninggatan 30
Stockholm
Tel. 21 47 11

Pilfinksgatan 8
Göteborg
Tel. 16 20 23

morgonbris vill ha

trygga och trivsamma sociala villkor för hem- och yrkes-
arbetande kvinnor, för samhällets alla medborgare.

morgonbris är organ

för Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund, som utgör
en del av landets största och regerande parti, med möj-
lighet att utträta något.

Kom med i socialdemokratiska kvinnoförbundet!

Sök medlemskap i ortens socialdemokratiska kvinnoklubb!

Västmannagatan 2, Stockholm. Tel. 11 88 82, 11 88 86.

AB Figeholms Bruk Figeholm

Tillverka:

PRESSPAN för elektriskt ändamål av högsta
kvalitet och med största genomslagshållfasthet

Textilpresspan — Bokbinderipresspan
Jacquardkort — Registerkartong

A.-B.

SPIK

VÄSTERVIK

Tillverkar och försäljer genom
järnhandlarna all slags trådspik

Telefon 384

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

Utkommer varje månad

13:e årgången

Ansvarig utgivare: *Einar Hiller.*
Redaktör: *Sixten Hammarberg.*
Ägare: De Lungsjukas Riksförbund.

Annonspriser: 1/1 sid. 275:—,
1/2 sid. 140:—, 1/4 sid. 75:—,
småannonser 65 öre pr mm.

Prenumerationspriser: helt år 7:—,
halvt år 4:—.

Kontrollmärke,
lagligen skyddat

Huvudredaktionen i Stockholm:

Kocksgatan 15, Stockholm 4.
Telefon 41 39 99 och 44 40 40.
Postgironr 95 00 11.

Lokalredaktionen i Malmö:

Kamrergatan 3. Tel. 753 44.
Postgironr 95 00 65.

Proposition om arbetsvård framlagd av regeringen

Proposition om arbetsvård för partiellt arbetsföra — bl. a. tidigare bebådad vid De lungsjukas riksförbunds kongress 1949 i föredrag av statssekreterare Per Nyström — ligger nu på riksdagens bord. Man bör dock först märka, att endast några speciella förslag — i huvudsak innefattade i den statliga utredningens femte och sista betänkande — tagits upp till behandling.

I sitt yttrande till den föreliggande propositionen berör chefen för socialdepartementet några problem av större principiell betydelse, vilka starkt betonats under de senaste årens debatt om mera effektiva åtgärder för de partiellt arbetsföra. Statsrådet Möller framhåller bl. a., att frågan om en *kvotlagstiftning* inte f. n. kan anses aktuell. Att genom tvingande åtgärder ålägga arbetsgivare att bereda partiellt arbetsföra sysselsättning med ledning av kvotssystem anses inte påkallat under nuvarande arbetsmarknadsläge. Ifråga om *reserverande av vissa yrken* samt *företrädesrätt till vissa yrken* anser sig statsrådet likaledes inte i stånd att f. n. förordna några särskilda åtgärder. Beträffande sistnämnda frågor hänvisas bl. a. till de arbetsanalyser — att genom undersökning av miljöfaktorer och förhållanden på arbetsplatserna m. m. söka utrona förutsättningarna för betryggande arbetsplacering — som företagits av institutionen för industriell ekonomi och organisation vid tekniska högskolan i Stockholm, vilka äro värda fortsatt stöd även från statsmakternas sida.

Genom att frågan om kvotlagstiftning, företrädesrätt, reserverande av vissa yrken m. m., åtminstone för den närmaste framtiden avförts från dagordningen återstår alltså de frivilliga alternativen, d. v. s. att genom yrkesvägledning, arbetsprövning och arbetsträning samt lämplig utbildning söka bereda arbetshindrade arbete på öppna arbetsmarknaden. Erfarenheterna visa också, både i Sverige och utomlands, att man nått mycket goda resultat på denna väg. Härvid är emellertid att märka, att man, utöver dem, som genom olika arbetsvårdande åtgärder med goda resultat kunna placeras i det ordinarie arbetslivet, alltid måste räkna med en viss kategori, människor med svårare handicap, minskad rörlighet m. m., vilka måste skyddas från konkurrensen på den öppna arbetsmarknaden och de påfrestningar den nutida arbetsrytmen medför. Den nu framlagda propositionen tar även sikte på sistnämnda förhållanden, trots att man inte just nu är beredd att framlägga ett fullständigt arbetsprogram för de svårast handicapade, d. v. s. så kallad skyddad sysselsättning i särskilda företag.

Rent praktiskt innebär den nu framlagda propositionen, att två centrala arbetsvårdskliniker skola inrättas i Stockholm och Göteborg. Vid dessa kliniker skall man kunna få till stånd en allsidig utredning av arbetshinder och bedriva en systematisk funktionsförbättrande arbetsträning i syfte att lägga grund till arbetsförmåga och arbetskapacitet. Platserna på stock-

holmskliniken skola stå till förfogande för partiellt arbetsföra från hela landet. Samma förhållande gäller ett visst antal platser vid göteborgskliniken. Utöver dessa arbetskliniker, som skola upprättas med hjälp av statsbidrag och utgöra mönsteranläggningar och forskningscentraler för arbetsvården, föreslår socialministern att statsbidrag skall utgå till arbetsträningsinstitut och arbetscentraler, som drivas av landsting, kommuner och organisationer. Statsrådet erinrar i samband med denna fråga om att arbetsträningsinstituten egentligen äro avsedda för sådana personer, som efter viss tid beräknas kunna vinna placering i öppna marknaden. De praktiska erfarenheterna från de arbetsträningsinstitut som upprättats i olika delar av landet visar emellertid, att man i viss utsträckning kunnat kombinera arbetsträning och anordningar för sysselsättning för sådana personer, som på grund av svårare arbetshinder äro att hänföra till skyddad sysselsättning vid sidan av den öppna arbetsmarknaden. Ehuru gränsdragningen mellan arbetsträning och skyddad verksamhet av olika skäl bör bibehållas anser emellertid statsrådet att statsbidrag bör utgå till båda verksamhetsgrenarna, även om huvudvikten bör läggas på arbetsträning, då institutioner för det sistnämnda ändamålet kommit till stånd. Av propositionen framgår även att särskilda förslag om skyddad sysselsättning och därmed sammanhängande frågor kommer att upptagas till behandling vid ett senare tillfälle. I likhet med Kommittén för partiellt arbetsföra anser statsrådet, att verkstäderna för partiellt arbetsföra skola så under läkartillsyn samt att statsbidrag skall utgå till arvode åt läkare som utövar sådan tillsyn.

Denna mycket koncentrerade framställning ger några av huvuddragen i det framlagda regeringsförslaget. Med tanke på de många lofvärda initiativ, som tagits av bl. a. landsting och kommuner för att få till stånd arbetsträningsinstitut och verkstäder för partiellt arbetsföra är det en glädje för oss att konstatera regeringens positiva inställning till denna form av arbetsvård, som nu kommer att åtnjuta statsbidrag. Man kan givetvis diskutera summornas storlek och den knappa marginal inom vilken hela regeringspropositionen rör sig, men en sådan granskning förringar inte intrycket av en positiv inställning från regeringens sida till de partiellt arbetsföras problem. Det kan vidare diskuteras om det inte hade varit lämpligt att, utöver de två centrala arbetsvårdsklinikerna i Stockholm och Göteborg, även inrätta liknande mönsteranläggningar för mera avancerad arbetsvård i Sydsverige och Norrland. På så sätt hade man fått fyra centrala kliniker i stället för två och en bättre balans mellan landets olika delar. Man bör härvid komma ihåg, att Skåne

utgör en av landets folkrikaste delar och att Norrland obestriddligen torde ha de största problemen, när det gäller att bereda partiellt arbetsföra sysselsättning. Men nu är det väl så att den allmänna återhållsamheten med statsutgifterna, stabiliseringspolitiken och de ekonomiska läget, utgjort stoppsignaler för en sådan större planering. Den optimism och sociala vidsyn, som kännetecknar propositionen lovar emellertid det bästa för en fortsatt utbyggnad av arbetsvården i takt med vunna erfarenheter. Att socialministern själv är fullt införstådd med att arbetsvården numera utgör ett av huvudproblemen i den framtida socialpolitiken — där om vittnar inte minst hans positiva inställning till de partiellt arbetsföras egna organisationer. På tal om särskild *delegation* för samarbete och samordning av socialvård och arbetsvård i vilken bl. a. representanter för medicinalstyrelsen, pensionsstyrelsen, riksföräkringsanstalten, socialstyrelsen och de partiellt arbetsföras organisationer skulle ingå framhåller nämligen socialministern: "Ett organ bör emellertid enligt min uppfattning inrättas för samarbetet mellan arbetsmarknadsstyrelsen och de partiellt arbetsföras organisationer, av vilka flera torde besitta en grundlig erfarenhet och visat sig kunna göra värdefulla insatser. Detta samarbete bör lämpligen ske genom en rådgivande delegation. Närmare föreskrifter rörande denna torde böra utfärdas av Kungl. Maj:t". Man kan i korta drag karakterisera yttrandet som ett mycket gott beleg tyg åt de partiellt arbetsföras egna organisationer. De bör vara en hederssak för dessa, att även i fortsättningen arbeta på så sätt att organisationerna kan fylla den dubbla uppgiften, dels som organ för medlemmarnas inre fostran och utveckling, dels som värdefullt yttre kontaktsinstrument för samarbete med samhälls olika organ och institutioner för en effektiv arbetsvård och socialvård.

Sixten Hammarberg.

Avdragsreglerna vid folkpension omarbetas?

Socialministern förutsätter översyn och utredning.

I regeringens proposition om arbetsvård för partiellt arbetsföra framhåller socialministern, att reglerna om avdrag å folkpension vid arbetsinkomst bör bli föremål för vissa ändringar. Med hänsyn till frågans stor vikt och betydelse har man att motse en särskild utredning, en översyn av särskilda sakkunniga, vilken socialministern har för avsikt att genom bemyndigande av Kungl. Maj:t låta tillkalla.

MAN skriver I PRESSEN

Nya given om partiellt arbetsföra

är arbetsvärden, betonade ombudsman Karl Mohlin i De lungsjukas riksförbund, vid en socialvårdskonferens i Höganäs. Det är en stor klyfta mellan den goda läkarvård den sjuke åtnjuter och den i många avseenden splittrade och otillfredställande socialvården. *Skånska Socialdemokraten* återger några av de synpunkter ombudsman Mohlin framförde:

Det största problemet för den lungsjuke uppstår när han eller hon lämnar sanatoriet och skall återvända till det normala livet igen. Stora kostnader och uppoffringar har ofta nedlagts för att få den sjuke frisk, men när han kommer hem igen kan man ofta inte följa läkarnas föreskrifter på grund av dålig ekonomi. Hurudan och på vilket sätt samhällshjälpen då lämnas är ofta beroende på socialvårdstjänstemännen. Om man från de socialvårdande myndigheternas sida är så snål med hjälpen att den utskrivne alltför tidigt får gå i arbete igen, så följer ofta recidiv och ny sanatorievistelse, vilket allt kostar samhället stora pengar. Man får då kanske för all framtid en understödstagare som blir dyr för det allmänna. Även om det kan vara dyrt att ge konvalescenten det underhåll som krävs, så blir det dock billigare i längden än att skapa en mycket dyrare understödstagare, konstaterar hr Mohlin.

Inom ramen för den nuvarande fattigvårdslagen kan de sjuka få all behövlig hjälp bara man tolkar den rätt. Det måste anses vara lönande att ge den partiellt arbetsföra en så pass förstklassig utbildning att han kan hävda sig.

Härtill kan framhållas, att ombudsman Mohlin, som själv är ordförande i fattigvårdsstyrelsen i en större industrikommun, har praktiska erfarenheter av de problem han talar om.

Kostnadsfri behandling med PAS

torde bli resultatet av ett samarbete mellan de tuberkulösa egen riksorganisation i Norge och olika samhällsinstitutioner. Hittills har det inte varit möjligt tillhandahålla läkemedlet kostnadsfritt till alla Norges lungsjuka som varit i behov därav. Olika föreningar, hjälpkassor och tuberkulosnämnder samt de lungsjuka själva ha hittills bekostat behandlingen och denna brist på enhetlighet har medfört mycket extra arbete och svårigheter vid finansieringen av behandlingen. Nu har emellertid norska regeringen tagit upp frågan, vederbörande departement har framlagt proposition om en tilläggsbeviljning på 250.000 kronor till kostnadsfri tilldelning av PAS. Enligt vad den norska tidskriften *Trygd og Arbeid* meddelar, kommer dessa medel att överföras från Apoteksavgiftsfonden.

Hur ligger det då till i läkemedlet PAS eget hem-

land Sverige? Detta kan vara en berättigad fråga i detta sammanhang. Så vitt vi ha oss bekant har det varit något dunkelt med enhetligheten även hos oss, särskilt när det är fråga om behandling efter sjukhusvistelsen. Några fall, som kommit till vår kännedom, visa klart att det vore bäst med ett fast statligt anslag till denna behandling, oavsett var man är bosatt och om man ligger på sjukhus eller är utskrivnen. Vi ha vid några tillfällen påpekat detta förhållande, och vi hoppas nu att det norska exemplet skall vara en hälsosam tankeställare. Till sist kunna vi meddela, att PAS fortfarande är ett ganska dyrt läkemedel till upplysning för den som tror att det är "lika billigt som vanliga pulver". Enligt uppgift har priset sjunkit med cirka 70 procent sedan den 1 januari 1948, men PAS kostar fortfarande — vår uppgift daterar sig från den 1 april 1950 — i två prisklasser 107 och 112 kronor per 1000 g.

Stäng fönstret så inte bacillerna flyger in!

I en intressant intervju i *Jämtlands Tidning* berättar doktor T. Horney, Mörsil, om sin långvariga gärning som sanatorieläkare. Doktor Horney, som fyllde 90 år den sista februari, är Sveriges förste sanatorieläkare i egentlig mening. Mörsils sanatorium räknas nämligen som vårt första självständiga sanatorium, och naturligtvis har doktor H. som den förvånansvärt vitale åldring han är, många minnen från sitt arbete inom tuberkulosvården.

På tal om tuberkulosmitta och den oftast omotiverade smittorädslan har naturligtvis en sanatorieläkare med så lång erfarenhet åtskilligt att säga.

Vi tala om gåtor som vi möta här i livet. För mig har den gåtan stått så otaligt många gånger: Varifrån har den eller den blivit tbc-smittad. Och så återigen: Varför har inte den eller den blivit smittad? I denna stund kan jag inte erinra mig ett enda fall, då någon av sanatoriets personal blivit nersmittad.

Så undrade den populäre, erfarne läkaren. Denna hans undran står i bjärt motsatsförhållande till den hypernervösa rädsla, varav många anfkätades en tid. Jag vill bara erinra om frun som med sin dotter åkte tåg förbi Mörsil en gång. Dottern öppnade fönstret, under det tåget stod vid stationen.

— Var ä' vi nu?, sa' mamman.

— I Mörsil!

— Men för Guds skull, stäng fönstret flicka, ser du inte hur dom flyger?

— Vilka dom?

— Bacillerna!!!

Ungdomsförbund anordnade stor arbetsvårdskonferens

*Livligt intresse i övrigt i hela landet: rådslag i Höganäs,
Norrköping och Borgholm*

Att de partiellt arbetsföras problem nu ägnas större intresse än tidigare är främst de partiellt arbetsföras egna riksorganisationers förtjänst, framhöll bl. a. förbundsordförande Frans Nilsson i sitt inledningsanförande vid den stora konferensen i Medborgarhuset i Stockholm den 17 mars. Det var Sveriges Socialdemokratiska Ungdomsförbund, som stod för rusthållet denna gång, och konferensen ingick som ett viktigt led inom den studieverksamhet i sociala frågor denna ungdomsrörelse upptagit på sitt arbetsprogram. För vår del se vi naturligtvis med tillfredsställelse att de parti-

ellt arbetsföras problem behandlas inom de stora politiska riksorganisationerna. Inom dessa sammanslutningar samlas stora, aktiva ungdomsskaror, och många förtroendemän och myndighetspersoner fostras till aktiva insatser i det politiska arbetet. Att det denna gång var fråga om det socialdemokratiska ungdomsförbundet betyder naturligtvis inte att intresse för de partiellt arbetsföra behöver saknas inom andra politiska sammanslutningar. Här är det strängt taget fråga om problem, som står något vid sidan om de rent partipolitiska frågorna — problem som kan sägas skära

Från konferensen i Medborgarhuset i Stockholm. Statssekreterare Per Nyström talar om regeringens proposition inför en skära intresserade lyssnare.

igenom partigränserna. Ett omnämmande av det socialdemokratiska förbundet kan därför vara väl motiverat, helst som förbundet endast för kort tid sedan med konferensen "Människan och arbetet" hjälpt till att skapa intresse för hithörande frågor.

För vår del var det enbart angenämt att taga del av en sådan här konferens i regi av en politisk organisation. Vid studium av de politiska partiernas program finner man oftast — även om det bara rör sig om några eller någon rad — "att de partiellt arbetsföras problem bör ägnas uppmärksamhet" o. s. v. För oss som syssla med dessa frågor dagligen kan det vara skäl misstänka att en ganska ytlig kunskap döljer sig bakom dessa formuleringar. Detta förhållande är ganska naturligt. De politiska partierna ha en mängd olika frågor på sina program, vilka var och en kräva mycken tid och mycket intresse för mera inträngande analys. Här må endast anföras, att vi fann den politiska sakkunskapen i besittning av förbluffande goda insikter även i ett så särpräglat problem, som de partiellt arbetsföras.

Men för att återgå till själva ämnet, konferensen, så hade arrangörerna utöver egna krafter försäkrat sig om föreläsare, som behandlade olika delproblem inom huvudämnets ram. Doktor Allan Hedfeldt, Västerås, talade om "Inplacering av fysiskt arbetshindrade i industrin" och byråinspektör Roland Ericsson från Arbetsmarknadsstyrelsen talade om de partiellt arbetsföras och arbetslivet. I en följande diskussion uppträdde representanter för såväl statliga som privata arbetsgivare med fackföreningsrörelsens utsedda delegater som naturliga motpolar.

Till sist kan nämnas att statssekreterare Per Nyström från Socialdepartementet talade i anslutning till regeringens proposition om partiellt arbetstöra vid årets riksdag. Propositionen och huvuddragen i densamma kommenteras på ledande plats i detta nummer.

Det är — som inledningsvis framhållits — glädjande att även de partipolitiska organisationerna mera direkt syssla med dessa frågor. Man kan till att börja med tänka sig ett fortsatt fördjupat intresse för de partiellt arbetsföras problem inom politiska och andra sammanslutningar genom studiegrupper och studiecirklar. Som ett uppslag kan vi nämna vår egen programskrift "Produktiv socialvård är samhällsekonomi", vilken är upplagd så att den mycket väl kan lämpa sig som underlag för några studiecirkelsammanträden, gärna kompletterade med ett eller flera föredrag om de partiellt arbetsföras problem. Programskriften är illustrerad och populärt skriven och kan erhållas kostnadsfritt från vårt förbund mot uppgivande av uppgift om för vilket

Studiecirkelarbeta om partiellt arbetsföra kan skapa ett fördjupat intresse inom politiska organisationer och andra sammanslutningar för denna betydelsefulla samhällsfråga.

ändamål den skall användas. Men till denna fråga ha vi möjlighet att återkomma, när våren och sommaren är över och studie- och mötessäsongen börjar på nytt.

*

Det är inte möjligt för oss att gå in på alla de möten och konferenser, som anordnats landet runt under hösten och vintern. Ändamålet med mötesverksamheten är ju överallt i stort sett detsamma: att skapa intresse, förståelse och publicitet omkring de partiellt arbetsföras livsfrågor. Ur detta intresse skall sedan rent praktiska initiativ och åtgärder växa fram. Det är väl också vad som redan skett och fortfarande sker. De arbetsträningsinstitut och verkstäder m. m., som kommit till stånd här och var i landet, ha, något diffust uttryckt, grundlagts under trycket av konferenser och möten. Vårt eget förbunds lokalföreningar ha härvid visat en enastående arbetsvilja. För dagen vilja vi bara nämna de rådslag, som ägt rum i Höganäs, Norrköping och Borgholm. Även om detta kollektiva erkännande på papperet närmast riktar sig till skåningar, östgötar, smålänningar och ölänningar betyder det att vi samtidigt har hela det övriga föreningsarbetet i åtanke. Det är, som nämnts, inte möjligt att närmare behandla alla möten och sammankomster, föredrag, uttalanden och lokala initiativ. Det kan bara till sist erinras om det uttalande — ett spontant erkännande åt de partiellt arbetsföras egen arbetsvilja och initiativkraft — socialministern gjort i den i ledaren i detta nummer refererade regeringspropositionen. Till detta vilja vi endast tillägga: tack för en givande konferens- och mötessäsong landet runt!

Kampen mot vårsnuvan

Ett märkligt experiment

Sedan influensa-virus blivit typbestämt, klassificerats och fotograferats och dess förändringar och förflyttningar från landskap till landskap kunnat följas av en internationell influensaforskningsorganisation med säte i London, var det helt naturligt att man efter andra världskriget försökte tillämpa samma forskningsmetoder i fråga om vanlig förkylning. Framgångarna i fråga om influensan baserade sig på en upptäckt gjord vid Storbritanniens institut för medicinsk forskning, även det beläget i London, nämligen den att vessor är mottagliga för sjukdomen. Vad den vanliga förkylningen beträffar, är det inget annat djur än chimpansen den "biter på", och som kan användas som försöksdjur. Följaktligen föreslog dr C. H. Andrewe vid

ovannämnda institut att man i stället fick skaffa sig en uppsättning mänskliga försökskaniner, som frivilligt åtog sig att stå vetenskapen till tjänst. Resultatet blev experimenten vid Harvard-sjukhuset i närheten av Salisbury, Wiltshire, England, som nu pågått under tre år.

Sjukhuset själv tillkom efter en idé, som lades fram vid Harvard-universitetet år 1940 och som gick ut på att få kontroll över utbrutna epidemier. Sedermera blev sjukhuset centrallaboratorium för den amerikanska fältläkarkåren i Europa. Då sjukhuset tillkommit i första hand för studium av smittosamma sjukdomar, var det synnerligen väl ägnat att år 1946 ändras om till "människolaboratorium" för den forskningsavdelning för utforskande av den vanliga förkylningen, som föranstaltats av den brittiska medicinalstyrelsen och hälsovårdsministeriet.

Tolv våningar.

Sex av sjukhusets monteringsfärdiga trähus, som under kriget sändes från Förenta staterna, har byggts om och innehåller nu tolv våningar eller lägenheter, var och en rymmande två frivilliga "försökskaniner". Lägenheterna omfattar ett vardagsrum, ett matrum, två sängkammare, badrum och toalett. Förutom radio, telefon och diverse sällskapsspel har varje hus sin medicinska utrustning samt vacuumslussar för avlämning av mat. De enda direkta kontakter med sina medmänniskor de två personerna som bor där har är med läkaren och husmor — båda försedda med vita skyddskläder och smittskydd för näsa och mun — som kommer på besök dagligen. "Försökskaninerna" får ta sig en promenad när de vill, under förutsättning att de undviker att komma i närheten av byggnader och fordon, samt att de håller sig på minst tio meters avstånd från alla mötande personer. Sedan experimenten är klara, får "försökskaninerna" efter ett halvår komma tillbaka för nya experiment, och det är många av dem som gjort det.

Var fjortonde dag kommer det en ny uppsättning frivilliga, och de stannar på sjukhuset under tio dagar. Under fyra dagar står lägenheterna alltså tomma för utvädring, desinficering etc. Först underkastas de klinisk undersökning med röntgenundersökning av bröst- och skallens håligheter, och därefter lämnas de i

Från Harvard-sjukhuset i England, där man bekämpar vårsnuvan. Här se vi en av de frivilliga patienterna, som låter en läkare droppa in en vätska innehållande "vårsnuvebaciller". Förkylningsämnet är löst i ljum koksaltlösning, som hålls in i patientens näsborrar.

Från ett av "patientrummen" i Harvard-sjukhuset. Två unga damer som alldeles frivilligt låter sig smittas av "förkylning" för att hjälpa forskningen i kampen mot förkylningssjukdomarna. Damera verkar inte alls oroliga under sin frivilliga isolering och väntan på att "snuvan" skall bryta ut.

fred under tre dagar för att eventuella inkuberade förkylningar skall få tillfälle att bryta ut. Det skulle givetvis vara önskvärt med ännu längre "inkubations-tid", men hur vänliga och tillmötesgående "försökskaninerna" än är, så finns det en gräns för vad de står ut med i fråga om att praktiskt taget sitta fängslade. På tredje dagen blir de nersmittade, vilket går till så att en vätska i en mängd av ungefär så mycket som rymms i en fingerborg hålls in i vardera näsborren medan patienten ligger på rygg. Efter två minuter får han gå upp, men han blir tillsagd att inte snyta sig under den närmaste halvtimmen. På vissa patienter häller man in en fullständigt smittofri vätska, men varken "försökskaninerna" eller läkarna som har dem under kontroll vet vad den ene eller den andre fått för sorts "smittämne". Förkylningssmittoämnet är löst i ljumkoksaltlösning, och det är denna som hålls i patientens näsborrar.

Med den förståelse och det tillmötesgående man rönt från de frivilligas sida, verkar det otacksamt att säga att ett av vetenskapsmännens första och största hopp var att något djur skulle visa sig mottagligt för förkylningssmittan i stället. Men det var härvidlag en fråga om i vilken skala experimenten skulle kunna utföras. Under det att t. ex. flera hundra möss skulle kunna skötas med lätthet i ett vanligt laboratorium, skulle det fordras ett oerhört stort, specialbyggt sjukhus för att inrymma samma antal mänskliga försökskaniner under tillfredställande förhållanden. Men hittills är det bara dessa frivilliga patienter som klarat av uppgiften. Alla vanliga försöksdjur har prövats och dessutom ekorrar, svin, igelkottar, kattungar och åtskilliga slags apor, men ännu har ingen varit vänlig nog att bli förkyld. Inte heller kan man begagna sig av befruktade hönsägg, vilket man gjorde i slutstadiet av influensaundersökningarna.

"Givare och mottagare."

Med naturnödvändighet har de framsteg man kunnat göra med de frivilliga patienterna inte kunnat gå så fort, men en del slutsatser har man dock kommit till. En är, att ehuru liknande symptom kan åstadkommas av andra orsaker, måste det finnas *en viss sjukdom* som utgör en stor del av de vanliga förkylningarna. Man har också lagt märke till, att många som fått smittämnet i sig, uppvisar symptom som pekar på att en förkylning är på väg, medan de som blivit inympade med en fullständigt smittämnesfri vätska inte uppvisar dylika symptom. Man antar därför, att många på naturlig väg överförda förkylningar på liknande sätt aldrig bryter ut. För det andra är man tämligen säker på, att smittämnet är ett virus och att detta, om så är fallet, är betydligt mindre än det virus som orsakar influensa. En tredje slutsats — en av stor praktisk betydelse — är att detta virus, som man väl får lov att kalla förkylningssmittämnet, återfinnes i slemavöndringen från näsan åtminstone 24 timmar innan förkylingen bryter ut. Man har gjort försök att få en bekräftelse på att detta virus hos patienten, vars förkylning inte brutit ut ännu, skulle kunna överföras på naturlig väg från "givare" och "mottagare", som vistats tillsammans i samma rum under tio timmar, varefter "mottagaren" isolerats. Men det har visat sig betydligt svårare än vad man väntat att på detta sätt låta en person smitta ner den andra på "naturlig väg".

Även om "givaren" i första symptomstadiet senare blir ordentligt förkyld, kan det vara svårt att under detta stadium låta honom överföra en smitta på någon annan, och av den anledningen misstänker man att "mottagaren" måste befinna sig i ett "sårbart" tillstånd. Vidare vet man genom de experiment som utförts, att bakterier i enorma mängder kan sprida sig från en näsduk som dras upp ur fickan och bäras vidare av luften långa vägar, och man antar nu att så även är fallet med virus.

Det är uppenbart att man ännu inte lyckats lösa förkylningssjukdomarnas och deras smittovägars gåta, och många experiment med de frivilliga patienterna återstår att göra. Men det har gått framåt, och någon som helst brist på frivilliga "försökskaniner" har man inte, och av den anledningen finns det alla skäl i världen att hoppas på, att den dag inte skall vara långt avlägsen, då vetenskapen slutgiltigt löst problemet med "snuva och hosta".

Medel för arbetsvårdsverkstad i Varberg

Det har sedan länge diskuterats möjligheten av att i anslutning till cykelfabriken Monarks anläggningar i Varberg söka få till stånd en s. k. skyddad verkstad för partiellt arbetsföra. Enligt vad tidningen *Ny Tidning* i Göteborg meddelar har ärendet nu avancerat så långt att stadsfullmäktige i Varberg beslutat anslå medel för ändamålet.

Fattigvårdsstyrelsen hade hemställt om ett anslag på 3.750 kr. för inrättandet av en s. k. skyddad verkstad för partiellt arbetsföra vid cykelfabriken Monark i Varberg.

För verkstadens inrättande förelåg ett fullt utarbetat förslag, som i viss utsträckning reglerade anställnings- och löneförhållanden m. m. Efter en smärre justering av anställningsförfarandet godkändes förslaget och för innevarande år anvisades ett anslag på 3.750 kr. att utgå av stadsfullmäktiges medel för oförutsedda utgifter innevarande år.

Kramfors konvalescentförening

har haft årsmöte. Föreningen har under verksamhetsåret erhållit 1.000:— kr. i studieaslag av Kramfors stad samt 750:— kr. i landstingsmedel. Dessutom har Kramfors stad anslagit 5.000:— kr. som hjälp till självhjälp för de partiellt arbetsföra, som vill starta en egen rörelse och därför behöver en maskin eller dylikt. Sådant bidrag utgår årligen.

Styrelsen fick i uppdrag att uppvakta socialmyndigheterna inom staden och söka ernå en höjning av konvalescenternas hyres- och kostbidrag.

Vidare skall idrottsföreningen uppvakta med begäran om att föreningens medlemmar skall få inträde till idrottsevenemang till nedsatt pris.

Till styrelse för kommande verksamhetsår valdes: Egon Kramfors, ordf.; Alvar Westin, sekr.; Sigurd Bodén, kassör, samt H. Gustavsson, L. Engström, K. G. Wallin och F. Norberg.

Svensk läkare leder TBC-kamp i Mexico.

Doktor Nils Levin, som förra året tillsammans med ett antal andra läkare deltog i en tuberkuloskampanj i Indien, blir nu ledare för ett liknande företag i Mexiko. Meningen är, säger dr Levin, att hjälpa mexikanerna att starta calmettevaccineringsringen över hela landet. Sedan skall den fortsatta verksamheten skötas av inhemska experter och myndigheter, precis som skett för Indiens del sedan vi visade indierna vägen. I Mexico räknas man med att under de närmaste två åren hinna vaccinera cirka 2 miljoner ungdomar i åldrarna 1—18 år. Dr Levin, som reser ensam, men eventuellt senare får en eller två svenska sjuksköterskor till hjälp genom Svenska röda korset, medför mycket omfattande utrustning. Från USA ställs inte mindre än tio bilar till förfogande, två personbilar och sex större stationsvagnar samt två jeepar, och själva vaccinförrådet svarar Mexico för.

Förutom dr Levin deltar i arbetet två grupper om vardera fem läkare och två sköterskor från Norge och Danmark jämte ett administrativt personal, huvudsakligen från Danmark, och ett mindre än tolv mexikanska läkargrupper på sammanlagt ett stort antal personer. Sedan organisationen i Mexico kommit i gång, är det meningen att starta en liknande kampanj i Ecuador.

GENOM MINA SOCIALA

Vår och vårtecken . . .

Våren är som bekant i många avseenden aktiviteternas tid. Även på en tidningsredaktion kan man få många bevis härför. Man kan få besök av flickor och pojkar som hittat de största blåsipporna, och när värmen och aktiviteten i naturen verkat någon tid kommer det längsta grässtrået, den största potatisen o. s. v. Längre fram på sommaren följer den största gäddan, abborren eller kräftan. Det lär till och med ha hänt att den största huggormen förevisats för mer eller mindre skräckslagna redaktörer. Allt i det vällovliga syftet att ge damerna och herrarna på redaktionerna en uppfattning om vad som sker ute i naturen, fjärran från tillbommade redaktionsdörrar.

Så kan man sitta där och gona sig åt alla naturens rekord och sevärdheter. Om man nu befinner sig på en dagstidning, kanske framförallt en sådan i landsorten. Men har man tjänst och säte på en tidning, som sysslar med social-medicinska frågor, en tidning, som utkommer en gång i månaden, då har man ingen chans att vara med i klappjakten om de största blåsipporna, de längsta grässtråna eller de största potatisarna. Möjligen skulle vi kunna vara med och tävla om de största huggormarna, eftersom dessa lär tillhöra apoteksvarorna, och inte påträffas så ofta att en dagstidning skulle hinna slå rekordet, innan månadstidningen kommit ut. Men huggormar tillhör inte den soliga årstidens angenämare bekantskaper, så vi avstår gärna alla ev. tävlingar även om dessa.

Vad har då en månadstidning att bjuda på i vårligt avseende? Uppriktigt sagt är det inte mycket. Strängt taget hade det inte varit någonting, om inte en herre med något sol- och våraktigt utseende uppenbarat sig på redaktionen strax före detta nummers pressläggning. Mannen presenterade sig som *privat språkforskare* och som bevis på sysselsättningen förevisades en diger samling klipp, citat ur alla möjliga och omöjliga tidningar och tidskrifter. Efter en kort inledning om fula ord och krångliga ord övergick besökaren direkt till citatsamlingen. Efter en direkt förfrågan, om vår inställning till ett enkelt, skönt och lättfattligt språk i den svenska pressen, serverades följande prov ur den digra klippsamlingen:

Thompson från Guy's Hospital redogjorde sedan för försök att isolera en mono-amino-oxidas från placenta hos människa. I decidua finns i relativt hög halt en sådan, som sönderdelar adrenalin, nor-adrenalin, tyramin o. s. v. Den är känslig för syrebrist. Han hade också bestämt halten av cholinesteras i placenta och påvisat förekomsten av äkta cholinesteras i decidua. Den finns annars endast i nervvävnad och röda blodkroppar. Hittills är det okänt vad dessa enzym ha för uppgift.

Det gällde alltså en medicinsk kollega, och vi förklarade, att läkare vänder sig till läkare på detta språk. När dom talar till oss andra låter det betydligt enklare och trevligare. Medicinska termer kan i personligt umgänge lösas upp och bli så sympatiska som helst, precis som våra isbelagda sjöar och vattendrag under våren och sommaren förvandlas till de ljummaste och ljuvligaste badvatten för våra kroppar. Vår språkforskare svarade blixtnabbt, att hans kritik nu närmast gällde det skrivna ordet och att citatet bara var ett litet smakprov. Med en olycksbådande glimt i ögat lovade han återkomma, då forskningen, som rörde alla slag av termer, yrkesgrupper, socialgrupper och tidningsgrupper, var slutförd och sammanställd. Vi har nu en viss förlamande känsla av oro, som inte vill släppa trots vårsolen. Vårsolen har väckt en orm, som ringlar omkring i spalterna. Det första hugget träffade en kollega, men ingen av oss andra går säker för den skull i fortsättningen. Vem vet vad som i övrigt döles i ormens skepnad eller det hemliga klipparkiv han ruvar över?

Ting.

Svenska Nationalföreningen mot Tuberkulos

Kvartalsskrift

häfte nr 1 1950 har utkommit och innehåller som vanligt flera aktuella och värdefulla artiklar. Assistent Birger Julin och amanuens Olle Bergström skildrar i två rikt illustrerade artiklar intryck av engelsk arbetsvård för tuberkulösa. "Lungsjuka skalder inför kopparporten" heter en litterär översikt av överläkare Allan Beskow, Romanäs. Kvartalsskriften kan erhållas genom bokhandeln eller direkt från Svenska Nationalföreningen mot Tuberkulos, Västra Trädgårdsgatan 11 B, Stockholm. Priset är endast 50 öre per häfte.

En Romersk Livmedicus

Av Le Sauvage

Vår fromma och frejdeade Blomsterkonung var, bland mycket annat, orubbligt övertygad om att alla djur och växter hade skapats för människans gagn eller gamman. Husbehovsgrisen hade till livsuppgift att skänka oss skinkor, emellanfläsk och andra charkuterivaror, häggen doftade för vårt välbehag, östergökens trösterika sång skulle verka lindrande och fördelande på vårt tungsinne. De mindre sympatiska kreaturen, såsom huggormen och hästflugan, fanns till för att lära oss uppskatta de trevligare djurens dygder och talanger. Den saltomortala tångloppan skuttade omkring för att skänka oss goda, livsförlängande skratt. Den beska och giftiga flugsvampen lärde oss att hålla av den milda och menlösa murklan. De tyvärr så snarstuckna myggorna tjänade som näring åt den vilda, eller möjligen förvildade, backsvalan. Svalans jobb var att decimera eller tillintetgöra den stygga myggan.

Detta antropocentriska sätt att se på den levande naturen hade emellertid till-

lämpats i tusende år före den linnéanska tidsåldern. Oräknliga, minst, är de antika och medeltida tänkare som i ord med brodd försvarat det mot skeptiska begabbare, men ingen på ett mera temperamentsfullt sätt än den grekiske läkaren och naturvetaren Galenos från Pergamon, som levde mellan årtalen 129—200.

Galenos, ende sonen till en musikalisk arkitekt, hade erhållit en grundlig medicinsk utbildning vid högskolorna i Korint och Alexandria innan han etablerade sig som gladiatorläkare i Pergamon i Mindre Asien. Där gjorde han så många lyckade kurer, framför allt på sen-kirurgiens område (gladiatorerna var bransligt roade av att bita sönder varandras tyligt liggande senor) att kejsar Marcus

Aurelius beordrade honom till brunnkurorten Aquileia då den romerska generalstaben låg där för att organisera ett fälttåg mot germanerna. Men när pesten bröt ut i Aquileia transporterades Galenos till Rom för att verka som livmedicus åt Commodus X och inspektör för de kejsrerliga livsmedelsförråden.

På den tiden var det nog mera så så med den forna strama romarandan därom vittna mångfrestaren Plinius d. ä. satirikern Juvenalis och den skriftställande stjärntydaren Firmicus. Vällärdade levemän sysslade nästan enbart med tärningsspel, flirt, cirkusbesök och natur-sudd. I sina journaler noterar Galenos detta på ett ytterst vresigt sätt. Men riktigt arg blir han först då han beskriver de romerska läkarna, vilkas oduglighet tydligen nått upp till dittills oomgränsvärden. De litade i allo på sina föregångares iakttagelser och metoder och hade den oförlätliga vanan att, då de konfronterades med för dem okända symptom, ta sin tillflykt till Sunda Förnuft som emellertid inte kan ersätta ett visst mått av tekniskt kunnande vid behandling av exempelvis vattuskräck eller landesot. Flertalet av dessa herrar hade köpt sina smakfullt präntade diplom genom en kurs på sex månader förvärlade fiskmånglare, svärdfejare och menagerier avskedade panterväckare och fullfjädrade medicinmän.

Mycket krängel hade Galenos med de finurliga killar som hade hand om de kejsrerliga läkemedelsförråden och som till svarta börspriser uppköpte kostly droger från Indien i öster till Iberien väster utan att synas haft en aning om att hundrafalt billigare och sju gånger nyttigare örter av nästan samma slag skulle rade som ogräs i Roms utkanter. Bländstruntande i föreskrifter och utskällningar spädde de ut läkemedlen med i bästa fall värdelöst surr, som vandrande örter krämare prackade på dem; de magessvårade ömtåliga droger på olämpliga lösningar, där arsneyerna snart förstördes av fukt, torcka, värme eller köld, och fränsorterade aldrig växter och djur som genom vanvård och hög ålder förlorat varje spår av medicinal verkan.

...men en gång vart han allvarligt förtörnad över några kejsrerliga kockar, som då han gjorde en kort paus under dissektionen av ett elefanhjärta, passade på att snatta hjärtat och löpa bort med sitt rov...

Det var förresten väldiga kollektioner av numera obsoleta växter och växtdelar som de hade under sin vanvård, violrot, nardus, persilja, koriander och kanel, vilken sistnämnda drog importerades från Arabien, där den skygge kanelfågeln ännu i dag bygger sitt om skatans påminnande bo av kanelträdet kvistar och bark högt uppe i svårtillgängliga träd-kronor. För att komma åt dessa bon lade araberna lagom stora stycken fårkött under träden; fåglarna transporterade kött-bitarna upp i bona, som, när de ej längre tålde denna belastning, brakade ner, samlades upp och sändes till Rom. Ett omtyckt, fast dyrbart medel mot alla då kända gifter var en av oräkneliga ingredienser, däribland huggormsfett, sammansatt pasta, theriak. Galenos tillerkände theriak vissa meriter, dock föredrog han vid förgiftningsfall "Terra sigillata", rödaktiga lerklumpar från ön Rhodos, stämplade med en bild av gudinnan Artemis, som beskyddade såväl kyskhet som barnsbörd, en kombination som kan ge anledning till eftertankar hos den eftertänksamme. (Terra sigillata försålde så sent som år 1848 på franska och bulgariska apotek.) Vid sin beskrivning av de rosenröda tablettorna låter Galenos oss veta att drogaffärerna ännu inte infört nattexpedition, ty han morrar över att han en kväll inte kunde komma över ens en bit så stor som en ärt av det antyddade ämnet, "ty gatuljusen voro tända".

Någon sorts analys av läkemedlen förekom aldrig; den analytiska kemien var en okänd vetenskapsgren. Man antog att arsneyerna, i likhet med alla andra substanser, bestod av eld, jord, luft och vatten och att de kännetecknades av fyra egenskaper eller "kvaliteter", värme, kylla, torrhet och fuktighet. Även sjukdomarna ansågs vara varma, kalla, torra eller fuktiga, och det gällde för läkaren att rätt avbalansera kvaliteterna; en fuktig sjukdom tarvade ett torrt botemedel, en

Gladiatorerna var barnsligt roade av att bita sönder varandras ytligt liggande senor.

Välbgärdade levemän sysslade nästan enbart med tärningsspel...

varm åkomma kurerades med svala ämnen eller någon behandling, som tillförde patienten svalka, alltså ordinerades iskalla bad vid hög feber.

De romerska läkarna på Galenos' tid ansåg, efter allt att döma, att om de kände till de fyra kvaliteterna och visste att människans hälsotillstånd, eller tvärtom, berodde på en lämplig, resp. olämplig sammansättning av de fyra vätskorna blod, gul galla, slem och svart galla så satt de inne med tillräckliga kunskaper. Men Galenos ville själv leta sig lite längre fram på den interna medicinens obanade stigar, personligen undersöka hur människan såg ut invändigt, dels under

hälsa, dels vid sjukdom. Men härvidlag stötte han på många "obstacler". Så var såväl dissektion som obduktion av människokroppar förbjuden överallt utom i Alexandria. Apor och utrangerade djur från stallar och arenor fick han däremot karva i så mycket han ville. Och detta gjorde han med fröjd, trots de grövsta smädelser från hans kollegers sida. Sådant tog han med upphöjd ro, men en gång vart han allvarligt förtörnad över några kejsrerliga kokkar, som, då han gjorde en kort paus under dissektionen av ett elefant hjärta, passade på att snatta hjärtat och löpa bort med sitt rov till det kejsrerliga köket, där det kanske för-

vandlades till en dåtida motsvarighet till biff à la Lindström.

Åtskilliga experiment gjorde han på levande djur, dock visade han en betänklig benägenhet att på människan direkt tillämpa de resultat han kommit till vid dessa autopsier. På slavar utprovade han en mängd förut ej använda remedier, varje medel tre gånger; först på en fullt frisk individ, så på en något skralare slav, slutligen på en svårt insjuknad.

När han lyckats kurerat en förväran- de mängd som obotliga förklarade patienter började hans vedersakare beskylla honom för att ha tagit trolldom, erkan- nerligen "svart magi" till hjälp. Galenos, som besatt ett hetsigt temperament (och som således hade ett överskott av svart galla i sin — koleriska — kroppskonstitution) blev då vad som i Skanör kallas för fly förbannad. Aldrig, ropade han, skulle det falla honom in att använda

...alltså ordinerades iskalla bad vid hög feber.

andra läkemedel än sådana som av högre makter avsetts att återskänka hälsan åt sjuka människor. Dock voro hans kurer i alla fall rätt kuriösa. Mot dövhet använde han små bollar av hårt hopnystade tusenfotingar, hårt inpressade i hörselgången. Spindelägg eller rostade daggmaskar var också bra för hörseln, sa han. Gikt behandlade han med en pasta av helfet ost och salt fläsk. Mot mjäll ordinerade han askan efter förbrända bin i olivolja. Migränsmärtor försvann då man masserade den angripna huvudhalvan med femton pepparkorn och femton i ättika drucknade daggmaskar. Oljor, i vilka rävar och hyenor kökats över sakta eld, gav matlust. Den då graserande hudsjukdomen "elefantiasis", som kommer den därav drabbade att få lika tjocka ben som en frisk elefant, botade han i två etapper. Först bjöd han patienten på vin, i vilket en huggorm legat och jäst i sex veckor. Därav förvandlades sjukdomen till vanlig spetälska, som kunde botas med jord från en mullvadshög tillsammans med hundblod, som avretts med kräkägg. Patienter med luftrörskattarr räddes att raka sina hjässor och därefter inpudra dem med sådant som brukar ligga på brädan framför något gammalt försummat duvslag. Allt i största enkelhet! Och så kom hans ovänner och påstod att han använde svartkonstiga knep! Tvi dem! Sjufalt tvi!!

Sina iakttagelser och rön antecknade Galenos på mer än tjugotusen folioblåd, samlade till åttio volymer, där man dock saknar såväl rubriker som författarens namn. Dessa folianter ansågs ännu i fjorton århundraden efter Galenos död (ungefär år 200) innehålla enbart oomkullkasteliga sanningar. Genom ödets ironi blev således Galenos, som under decennierna dundrat mot en okritisk auktoritetstro, en över all kritik upphöjd auktoritet! Till all lycka ha senare forskningar befriat oss från räv-hyen-oljan, det avredda hundblodet och de rostade och pulvriserade daggmaskarna. Men som ett enstaka minne av hans läkargärning tillämpa vi ännu i dag bruket att använda torra näsdukar vid fuktiga snuvor.

Ljus på sjukhus

En ljusets riddarvakt i ordens finaste bemärkelse är tydligen de engelska belysningsingenjörernas sammanslutning. Det vittnar om denna yrkeskår att när den i slutet av förra året sammanträdde för att diskutera sjukhusens belysningsproblem så ställdes de sjukas behov i förgrunden. All belysning i sjuksalar och sjukhuskor-

ridoror, hette det i ett uttalande, ska i första hand tjäna patienternas bekvämlighet och trivsel. I den mån den medicinska vården kräver bör sen belysningen i sjuksalar och korridoror kompletteras med ytterligare anordningar som tillgodoser sådana speciella krav.

Det syndas ofta på den punkten här i landet. Vi har många sanatorier där det inte finns en bra och ändamålsenlig läslampa vid varje säng och det är egentligen något mycket viktigt. Den som skriver dessa rader besökte för inte så länge sen ett sanatorium i mellersta Sverige, där man hade installerat ny armatur på sjuksalarna. Men vilken armatur! En mjölkvit glob ovanför handfatet och en mjölkvit glob på väggen mellan de bägge sängarna. Men ingen belysning ovanför varje säng som gjorde det möjligt för den sjuke att läsa och syssla med annat synkrävande arbete utan risk för överanstängning av ögonen.

Det hör till historien att ifrågavarande sanatorium har ett av landets bästa sjukhusbibliotek och därmed anser tydligen sjukhusets ledning att den gjort sitt, när det gäller anstaltens biblioteksverksamhet. Att belysningsförhållandena är en del — och därtill en viktig del — av bokutlåningsverksamheten har man aldrig reflekterat över på det sanatoriet.

Nationalföreningens centralbibliotek som för närvarande gör en sällsynt värdefull insats för sanatoriepatienternas bokförsörjning vore förtjänt av stor tacksamhet från de sjukas sida, om det ville propagera för goda och ändamålsenliga belysningsförhållanden vid varje sanatoriesäng. Ljus över landet — och över sanatoriesängarna!

GAVLEVERKENS

GASSPISAR — VEDSPISAR — VATTENVÄRMARE

I modernaste konstruktion och arkitektur — Tackjärnsgjuteri
modellverkstad — Mek. verkstad — emaljverk

GAVLEVERKEN AB

Tel. 3643

GÄVLE

Tel. 3643

SKOGSSÅDD

Skogssåddarna ha god fart, de ska till hygget bortom Släta hällorna, och David drar iväg så att flickorna ha svårt att följa.

Morgon i början av maj. Solen har redan hunnit ett gott stycke på himlen fast klockan är bara litet över fem. Kalle sitter vid köksbordet och tuggar trött och slött. Mor har stekt fläsk och brynt potatis. Smörgås och mjölk samt en kopp kaffe som avslutning är pojkens första, tidiga frukost.

I dag ska Kalle i väg till skogssådden på den stora bolagsskogen. Klockan halv sex måste han vara klar att gå. En timme tar det till hygget. Från klockan halv sju till sex på eftermiddagen pågår arbetet.

För Kalle är det ovanligt med den långa arbetsdagen. I fjol slutade han skolan. Vid pingst ska han läsa fram sig hos prästen. Han har fått långbyxor av blått mollskinn. Snart är han stora karlen. Åtminstone får Kalle höra sånt, när det gäller att göra nytta för sig.

Köket har sin särskilda atmosfär i den tidiga dagen. Mor hastar mellan spiseln och bänken. Pojken har mat på bordet. Det är bråttom med matsäcken. Mor Hilda packar smörgåsar, tömmer mjölk i en butelj och slår kaffe i termosflaskan. För henne är arbetsdagen allra längst. Strax efter fyra steg hon upp för att börja sin dag.

Ännu simmar stekoset i köket. I öster faller solljuset in vänligt och gult. Kalle har ingen vidare aptit. Han är inte van vid att äta så här tidigt. Tuggorna blir stora i mun. Fläsket sen i julas har blivit salt. Bäst smakar mjölken. Men mor vill att Kalle ska äta mycket. Dagen är lång. Ska han orka arbeta behövs det mat i magen.

Allt som oftast tittar Kalle på klockan. Fem minuter över halv sex ska han vara

borta vid stättan. Där är mötesplatsen för skogssåddarna. Från granngården kommer Elna och Lydia. Magda har längst vägen, men hon är först vid stättan. Och från byn kommer Uno, Henrik och David samt ett par jäntor. Så börjar den långa trampen på allvar.

Drygt ett par kilometer är det bara en stig att följa. David tar genast ledningen. Långa ben har han och bruka dem kan han. I södersluttningarna är det gott om blåsippor. Inne i snåren glimmar vit-sippornas ljus. Björklövet lyser skirgrönt och fåglarna prövar var och en sin tonart. Naturen är nyvaknad. Från mylla och spirande växter stiger vårens underbara dofter.

Skogssåddarna har god fart. Skönheten runt kring dem, morgonens sollek och skuggspel, nyväckt grönska och klara

sippögon, märker de inte mycket av. De ska till hygget bortom Släta hällorna. I spetsen går David. Galen är han att gå. Flickorna har all möda att hinna med. Den runda, kortväxta Magda flåsar och stönar. Svetten rinner i ansiktet.

— Först ska en sitta å vänte på dom, å sen ska di jage livet u' en, muttrar Magda.

Hon bjuder till i det längsta att hinna med sällskapet, men till sist sacker hon efter. Elna och de andra töserna gör henne sällskap. Men Uno och David har roligt. De är arbetskamrater och vana skogskarlar. Vad de duger till visar de nu. I god tid vill de vara vid arbetsplatsen. Det är fint med "fem minuter" innan jobbet börjar, tycker de.

— — —

Hackorna rasslar och skraller mot stenar och rötter. I dag är det inte frösådd utan plantering. Där marken är sämst sår man frö. Just nu är det siddig terräng. Där trivs gran. En spinkig liten granplata ska sättas i varje upphackad lucka.

En del av männen sköter hackorna. I en bred ån går de på drygt en meters avstånd från varandra. Mellan varje lucka skall vara ungefär samma mått. Även en del av flickorna får hacka, men då är de två om en ån. Kalle, Elna och ytterligare några av de yngsta sätter plantor. De har planteringslåda och pinne med sig. Lådan är delad i två fack. I ena rummet finns tallplantor, i det andra gran. Plantornas rötter ska vara väl täckta med blöt mossa.

Ännu är marken vårfuktig. De första timmarna är det kallt om händerna för plantörerna. Nätterna är fortfarande svala. I sidderna har det varit frost. Somstans är det tjälstrimlor i luckorna från tidigare dagar. Kalle planterar efter David. David är flygelman. Ena ån går han först. Då raskar det undan. Men hinner David och Kalle före de övriga ut, får de vila sig tills de andra är klara att hugga i på ny ån.

Där marken är gräsbeväxt är det slit-samt att hacka.

— Då ä segt som gammalt kokött, sår Oskar.

En grästorva måste flås av. Så ska det hackas upp en grop vari jorden finför-delas. I gropen eller "luckan" ska sedan sättas en planta.

Kalle slätar till jorden i gropen med foten. Därefter gör han hål i luckans mitt vari plantans rot nedföres. Sen tar han med pinnen ett par kraftiga tag i jorden och trycker till mot plantan. Stadigt ska den sitta. Albert, basen, går bak-efter och kontrollerar. Fusk vill han inte veta av. Ibland drar han i en planta. Följer hon med upp får plantören en blåsning. Han får även räkna med att Albert

När skogvaktarn kommer ökas takten i arbetet. "Skogarn" är fruktad av skogsåddarna.

ofta går och drar i de nysatta plantorna. Att få skäll är inget vidare.

Hackorna skrommar och river i jorden. Långsamt drags ånarna tvärs över hygget. Somstans är marken sandig och stenbunden. En av karlarna beordras då att hjälpa hackarna. Med ett spett bryter han loss stenbumlingarna. När det är mycket sten i marken behövs det extra jord i luckorna. Då får en man gräva loss jord, en annan får bära. Att vara i jordgropen är inget vidare. Inte att bära heller.

— Jord! Jord! hörs det från plantörerna. Mera jord! Häråt först...!

Det är kladdigt och kallt att sköta planteringspinnen. Händerna blir jordiga och stela. Efter några dar spricker skinnet sönder. När det är uppehållsväder är det ändå inte svårt. Värre är det när det regnar eller kanske snöar. Då är ingen glad åt att behöva plantera. Men arbetet måste gå hurtant vädret än är. Kalle ser Davids guppande bak några meter fram-

för sig. Som närmaste kamrat har han Elna. Sen kommer Ivar näst. Honom håller Albert ögonen på. Basen har kommit underfund med att grabben slarvar. Allt som oftast drar Albert i plantorna Ivar satt.

Klockan halv nio är det frukost. Alla skyndar bort till platsen där matsäckarna finns. En grandunge ger lä. Smörgåspaket och mjölkbuteljer hals fram. Kalle känner, att första morgonmålet sjunkit undan. Nu går det bättre att äta än då hemma i köket. Det var för tidigt då. Käkarna malar och kärvar. De flesta sätter i sega fläskskivor från den nyligen enrisrökta skinkan. Ibland får man ta fingrarna till hjälp. Det blir jordiga avtryck på det vita sammetslena späcket, men det gör inget. Mjölken kluckar i buteljerna. Efter måltiden tänder de yngre karlarna en pipa. De äldre laddar in en mullbänk. Så börjar knoget igen. Albert är mån om tiden. Generöst nöter han på klockan.

Timmarna går. Den ena luckan efter den andra hackas upp. Ibland är det steningt så spettet måste användas i varje grop. Uno spettar så gnistorna yr omkring. Och plantörerna hojtar efter jord. Meter efter meter flyttar de hackarna karlarna sig framåt. Men hygget är stort. Ån tar det flera dagar innan området är färdigt.

Och medan Kalle sitter på huk vid luckorna tänker han på, att det är många plantor som satts här. Omsider ska det bli hög, susande skog av dessa små oarsenliga plantor. Om tio år är de midsjöhöga buskar. Och om tjugo, trettio år går här att gallra. Då är hygget förvandlat. Trettio år! Det är lång tid när man ser framåt och inte är mer än fjorton år.

Ibland blir det allmän diskussion. Då mattas arbetstakten av. Hackorna kan rent av stanna upp alldeles. Henrik är en mästare att få samtal igång. Blir det för drygt börjar emellertid Albert tram-pa omkring. Klockan kommer fram oupp-hörligt. Räddhågat kikar han sig omkring. Skogvaktarn kan komma. När som helst kan man ha honom över sig.

"Skogarn" är alla rädda för. Ofta är han tvärig och ordknapp. Fort nog går aldrig arbetet. Och var gång han kommer blir det tjtat om timpenningen. Det är fruntimren och de unga plantörerna som inte är nöjda. För dem gäller ingen avtalad lön. Skogvaktarn betalar godtyckligt. Några stora dagspenningar är det inte. Kalle har en och sjuttiofem om dagen!

När skogarn kommer ökas takten. Uno spettar så det skraller lång väg. Hackorna knattrar och bökar. Plantörerna skyndar på med sitt knog och deras hojtande efter jord hörs mera dämpat. När skogsvaktarn slutligen trampar i väg är det ingen som är ledsen. Alla tänker på förmidd-

Vilopausen är härlig, ingen är så angelägen att komma igång, men Albert tittar på klockan...

dagens "fem minuter". Den vilostunden ska man väl nu våga ta ut utan att behöva vara rädd att skogarna ska komma. Fem minuterna är de långa för- och eftermiddagarnas glädjestunder. Är det så lätt kan man lägga sig på marken i lä av någon berghäll. Gubbarna röker och snusar. Flickorna skyndar bort till skogsbyn i nödvändiga ärenden. På fem minuterna ska det alltid raljeras litet. Magda och Uno får aldrig vara ifred för gissningar och antydningar. Ibland blir Magda arg. Svarslös är hon inte. Både Henrik och David snoppar hon av. Och de övriga har roligt åt drabbningen. Vilopausen är härlig. Ingen är så angelägen att komma igång, men Albert ser på klockan allt oftare.

När de jordslagna plantorna borta i kärnkanten börjar ta slut ska det hämtas nya från plantskolan. På eftermiddagen får Ture o. Kalle knalla i väg. Det är långt till plantskolan. Till stor del är det skogsväg de har att gå. I en soslant rastar grabbarna. Så brottom har de inte. Och i plantskolan jobbar Maja och Frida. Visst måste pojkarna snacka litet med järtorna. Flickorna har det trist och ensamt i plantskolan, tycker de. På återvägen är korgen tung. Då måste Ture

och Kalle vila en stund ibland. Korgen bär de emellan sig på en stång.

Dagens timmar går. I meterlånga kliv strävar arbetslaget fram över hygget. Hackorna hugger med trubbiga, silvervita nosar i jord och gräsrötter. Spettet klämtar mot hällor och sten. Somstans ligger ljungen risig och hoptovad efter vintersnöns tunga täcke. Lingonbladen glänser blanka i vårsolen. I yviga grästuvor kämpar nygröna strån bland fjolårsbruna rester. En tjäderhöna har gjort sitt rede i en sådan tuva. Ingen märker fågeln förrän de främsta hackarna är ett par meter från redet. Tjäderhönen ligger dödsstill. Endast de blanka ögonen röjer en skräm, spanande blick. Men plötsligt glider hon ur redet. Med en fenomenal hastighet ålar hon bort bland ljung och ris. Sex gråmelerade ägg lämnar hon efter sig. Men ingen rör äggen. Hastigt arbetas området kring redet i ordning. När det i kvällningen blir tyst och lugnt kanske hönan söker sig tillbaka till sitt bo.

Snart är arbetsdagen slut. Nu är det inte bara Albert som tittar på klockan. Alla som har ett ur halar fram det allt som oftast. Tio dryga arbetstimmar har gått här på hygget. Dessutom har man

Vår

Var stilla!
Hör hur vårregnet kysser
den längtande jorden.
Var stilla!
Hör regndropparnas slag
mot fönsterrutans glas.

Var stilla!
Hör hur den mörka jorden andas
Var stilla!
Snart spränger de bristnings
spända knopparna
sitt omslutande skal.

SEKEL NORDENSTRAND.

haft en och en halv timma för mattid. Alla längtar nu hem. De flesta har halvmilen att gå. Hemvägen tar alltså en timma. Sen är det inte mycket kvar av dagen för fritid och vila.

David går åter först. En rackare är han att gå. I en lång, ringlande rad skyndar skogssäddarna hemåt. De är trötta och stela efter slitet på hygget. Kalle känner hur svetten pärlar, när han ligger i för att hinna med sällskapet. Efter vill han inte bli. Nej, när han följt David med ånarna dagen i ände ska han hänga med även på hemvägen. Men slak är han. När Kalle kommer hem ska han äta och sen gå i säng, tänker han.

Klockan fem i morn bitti ska han åter upp.

NYA A-BOL.

RESINIT

TEL. 101 91. VÄSTERVIK

VÄVBAKELIT

för kuggdrev, lager, bussningar, bult m. m.

BAKELITPLATTOR

för elektrotekniskt behov

Bröderna Ivarsson A. B.

OSBY

Kustbygden och dess människor

Av ARON HALLENBERG

Kustbygden är karg och till synes ogästvänlig. Här och där skjuter berggrunden upp i dagen, och massor av sten — ursprungligen s.k. strandklapper — fyller terrängen. Utefter klippränderna hakar sig den tjuriga granen fast med sega rötter. Den är en symbol av envisheten i dess högsta potens. Sol, vindar och hav gör allt för att hindra dess tillväxt i skrevan, men granen biter sig oförtrutet fast med friska rötter och söker efter bästa förmåga ta vara på den näring, som en snål natur skänkt dess magra växtplats.

Strömmingen gylas.

Bondens tegar är små här i kustbygden. De har brutits upp i en mark, från vilken det mesta av matjorden skrapades bort av det istäcke, som för flera tusen år sedan täckte landet. Det blev inte mycket kvar av den feta myllan, men stenen och pinnmon finns kvar, och det är många generationer skärgårdsbor, som svettas under mödorna att utvinna skördar ur denna jordmån.

I denna bygd lever en befolkning, som mer än någon annan fått lära sig vad arbete och försakelse vill säga. Det är människor med stolta anor från Ruriks dagar, ett segt, ihärdigt släkte, som älskar livet och gläds åt dess goda.

De yttre naturföreteelserna utöver alltid ett visst inflytande på människornas själsliga läggning. Detta får man tydligen bevis för i en skärgårdsbygd. Här om någonstades kan man instämman med Nicander: "Mitt liv är en våg". Havets kynne har satt sin prägel på skärgårdens befolkning. Ibland är dess håg ljus och livfull, ibland är den mörk och dyster, liksom den skulle ha lånat karaktär av en mörk och stormig höstnatt.

Myrgranens envisa livssträvan går igen i folkkaraktären. Envis måste skärkarlen vara, om han skall lyckas utvinna något av den magra jorden och det oroliga havet. Dessa näringskällor belöna blott flitiga arbetare.

Kustbons livsåskådning bärs upp av en frodig humor. Det förefaller, som om denna gudagnista skulle ha en aldeles särskild hemortsrätt i kustbandet. Parad med självironin är den ett ypperligt medel att pigga upp livet med och göra det festligt trots alla besvärligheter. Härute härjar humorn på ett storslaget sätt och kommer den fattiga bygden att liksom lysa upp i ett brett leende. Den symboliseras ofta av en kutig gammal "Hösterman" med grått, vildvuxet skägg och med en näsa, som "lyser röd av druvorna från Cap".

Den egenskap, som jag lagt särskilt märke till hos kustbyggens folk, är kärleken till livet. Särskilt utpräglad är den hos den gamle fiskaren. Varje senhöst tar den väderbitne skärkarlen farväl av sin gamla lillbåt och sin grå, snedvridna sjöbod, ty han tror, att den kommande vintern skall bli hans sista. När krämporna sätter till, och havrepåsar och linimentsflaskor måste fram för att visa sina undergörande egenskaper, kan det nog också bli så och så med humöret, men det onda försvinner, när värmen kommer. Då blir den gamla pigg som en id, och det skulle behövas rep att hålla honom kvar i sängen med. Han måste ut till sina vassruggar och slåss med gäddorna, som tumlar om därinne.

Den gamle kustbon älskar inte bara sitt eget liv. Han fångar vardandet runt omkring i sin känslösfär. Oftast är det de minsta livsbärarna i naturen, som fångar hans intresse. Han gläds åt blommorna, och han är en av de få, som får stryka ådan över ryggen, när hon ruvar sina ägg bland stenarna. Gud nåde den individ, som stör denna heliga akt, när gubben ser det! Han får skåda vreden i dess äkta form.

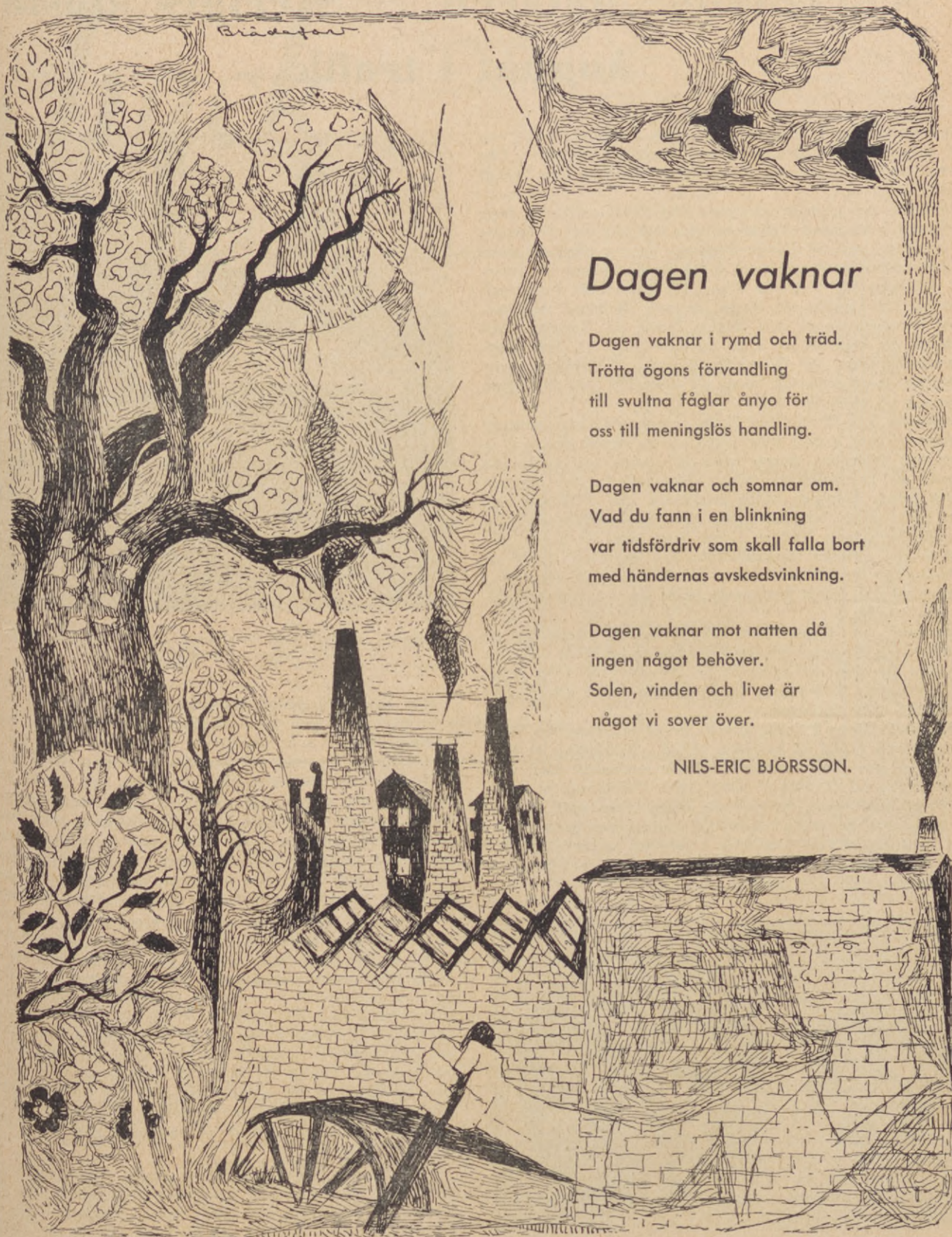
Man förvånas ibland över dessa egenskaper hos den gamle skärkarlen, men de förklaras därav, att de efter honom uppspirande mänskliga generationerna är delar av honom själv och liksom han led i en lång utvecklingskedja. Den gamle, skäggige mannen, som på darrande ben stiger ut på trappan för att studera "molngången" står någonstans mitt inne i en lång utvecklingsperiod. Bakom honom har släkte efter släkte dött, och efter honom skjuter nya skott upp i dagen. Gubben är delägare i detta sjudandé liv, och han fröjdas över att det går vidare.

Den som är född i en kustbygd, har svårt att finna rotfäste längre inåt landet. Havets lockande sång förföljer flyktingen. Det är svårt att bli kvitt minnena av sol, vindar och vågspel. Karlfeldt visste vad han skrev om, när han formade följande strof:

Men, stackars, stackars varje mö,
som går i fiskebåt
och strävar på den trolska sjö,
där vinden löper våt!
I land hon tumlar, yr och vild,
med hjärtat ej mer fritt.
Ty vågens sång och fiskarns bild,
dem blir hon aldrig kvitt!

Det är inte bara stackars mör som fångas av vågornas sånger och fiskares bilder. Litet var har vi bundits av den trollmakt, som finns förborgad i den karga kustbygden och dess människor. Värst är det i vår tid. Då känner man en pinande oro i blodet, och man vill dra åter till hembygdens blå fjärdar och gröna sund. Kanske är detta en nerärvd egenskap från den tid, då vikingarna vid våra stränder drog i öster och väster led för att härja främmande länder.

Brädefar

Dagen vaknar

Dagen vaknar i rymd och träd.
Trötta ögons förvandling
till svultna fåglar ånyo för
oss till meningslös handling.

Dagen vaknar och somnar om.
Vad du fann i en blinkning
var tidsfördriv som skall falla bort
med händernas avskedsvinkning.

Dagen vaknar mot natten då
ingen något behöver.
Solen, vinden och livet är
något vi sover över.

NILS-ERIC BJÖRSSON.

Sekelgamla "Mälaren" — Sveriges äldsta ångbåt i trafik

Den första svenska ångbåten som gick i reguljär trafik var som bekant den av Samuel Owen byggda "Amphitrite". Den 7 september 1818 annonserade Owen i Stockholms Dagligt Allehanda:

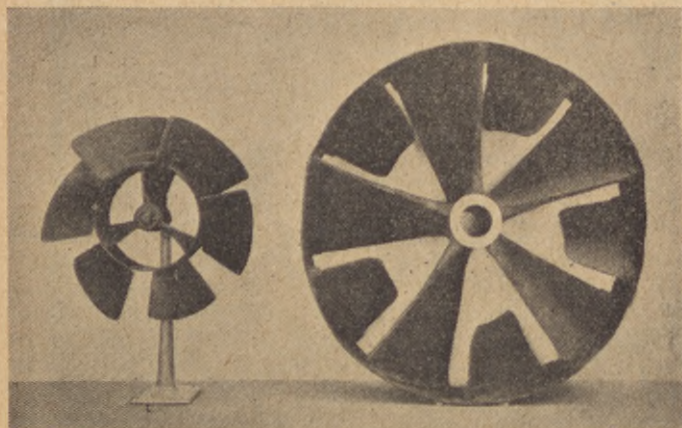
"Som jag den 19 mars, med mitt Ång-Maschins-Fartyg reser till Westerås Marknad, och ärnar wara här åter den 26 dennes, för att sedan resa till Upsala Marknad, får jag gifwa tillkänna att Passagerare mottagas emot 6 Rd Banko Person för fram- och återresan till Westerås och 5 Rd Banko för fram- och återresan till Upsala; och kunna de som sig häraf wilja begagna anteckna sig på mitt Kontor. Resan till Westerås företages på det sätt, att kl. 9 på morgonen den 19 afgår Ång-Maschins-Fartyget till Strengnäs, hwarest Nattqvarter tages; morgonen derpå fortsättes resan till Westerås; den 25 blifwer hemresan på enahanda sätt".

Strängnäs blev således den första svenska stad, som mottagit passagerare med ångbåt från någon annan svensk stad.

Det har flerfaldiga gånger med rätta sagts, att Stockholms mälare- och kanalbåtsflotta börjar åldras och behöver förnyas, ty det finnes åtskilliga gamla trotjänare från 1800-talet som ännu går i trafik, ehuru de kan synas något antikverade för vår tids fordringar. Nestorn bland dessa och det äldsta fartyget i den svenska ångbåtsflottan är "Mälaren", byggd år 1848 — alltså för 102 år sedan — på Motala verkstads varv i Norrköping och vilken fortfarande, trots sin aktningvärda ålder, går i trafik.

"Mälaren", vars första namn var "Göteborg", beställdes på sin tid av Ångfartygsaktiebolaget Stockholm-Göteborg och spelade före järnvägarnas tillkomst på 1850-talet, då Göta kanal var bekvämaste färdevägen, en betydande roll i samfärdseln mellan öst- och västkusten.

Vårt lands första i trafik gående propellerångare var "Linköping", även denna en kanalbåt, byggd i Norrköping år 1846. Tre år tidigare hade emellertid Motala verkstads chef, Otto Edvard Carlsund (f. 1809, d. 1884), gjort försök med propeller på "Flygfisken". Detta fartyg hade ingen lycka med sig. Sedan beställaren kommit på obestånd, övertogs fartyget av Carlsund personligen men kom icke vidare till användning utan lades upp, tills det skrotades år 1885. Propellern tillvaratogs och skänktes 1926 till Tekniska Museet.

"Flygfiskens" propeller enligt John Ericssons typ samt t. h. ångfartyget "Jönköpings" propeller enligt O. E. Carlsunds konstruktion från år 1846. Propellrarna äro uppställda i Tekniska Museets maskinhall i Stockholm.

"Mälaren", förmodligen världens äldsta i trafik varande ångbåt, byggd i Norrköping år 1848.

Före propellerångarnas tillkomst hade kanalbolaget i trafik s. k. "fiolbåtar" med hjulmaskineri, konstruerade av majoren i Kungl. Flottan, J. G. von Sydow. v. Sydows lösning blev elegant både ur teoretisk och praktisk synpunkt. Han "bukade" in fartygssidan, där sidohjulen placerades, och kunde därigenom använda sådana med betydligt högre verkningsgrad än ett "midskeppshjul" skulle kunna få, varjämte slussdimensionerna kunde utnyttjas i den grad, som ur manövreringssynpunkt var möjlig. I horisontalplanet påmände fartygskroppen om en fiol, och fartyg som konstruerades enligt denna von Sydows princip, kallades också "fiolbåtar" och typen "fiolformen".

"Göteborg" byggdes med järnskrov och erhöll propellermaskineri om 50 hästkrafter. Denna maskintyp började byggas redan år 1843. Den bestod av två encylindriga maskiner, verkande på en gemensam vevaxel. Dessa maskiner voro placerade intill maskinskottet samt snett uppställda, så att deras centrumlinjer bildade en vinkel av 90 till 120 grader, i allmänhet 110 grader. Maskinerna togo genom denna uppställning ett mycket litet utrymme i anspråk och voro dessutom säkra och lättmanövrerade. "Under ett 20-tal år utfördes propellermaskiner huvudsakligast av denna typ i storlek upp till 350 nominella hästkrafter, med eller utan kondensering". Ehuru propellerdrivningen kom i bruk redan på 1840-talet, byggdes hjulångare betydligt senare.

"Göteborgs" dimensioner voro: längd mellan stävarna på däck 97,45; längd över stäv i lastlinjen 91,85; bredd efter ytterkanten av bordläggningen 19,49; djup i rummet 11,55; djupgående akter utan last 6,90 och med last 7,70 fot. Dräktigheten var 11,38 svåra läster eller c:a 35 ton. Fartyget inreddes med 24 salongsplatser.

Även inom varvsindustrin har Motala verkstad bidragit till utvecklingen. Närmare 400 fartyg av skilda slag har byggts

Schack

Redigerad av
G. SKARP

FRÅN GÖTEBORGSMASTERSKAPEN.

Grünfelds försvar.

Vit: Bernt Lundgren.

Svart: Henrik Carlsson.

Rond 9 i Göteborgsmästerskapen 13/3 -50.

Vit. Svart.

1. d2—d4	Sg8—f6
2. c2—c4	g7—g6
3. Sb1—c3	d7—d5
4. Sg1—f3	Lf8—g7
5. Lc1—f4	0—0
6. Ta1—c1	c7—c5

I denna variant står vit särskilt väl rustad mot den för svart i Grünfelds försvar i och för sig önskvärda bondeframstötten till c5. Bättre är därför c7—c6.

7. d4×c5	Dd8—a5
8. c4×d5	Tf8—d8
9. Lf4—d2	Da5×c5
10. e2—e4	—
11. Dd1—e2	Sf6—g4
12. h2—h3	Sb8—a6
13. g2—g3	Sg4—e5
14. Sf3×e5	e7—e6 Lg7×e5

Enligt Euve står vit nu på vinst.

10. —	Sf6—g4
11. Dd1—e2	Sb8—a6
12. h2—h3	Sg4—e5
13. g2—g3	e7—e6
14. Sf3×e5	Lg7×e5

15. Lf1—g2 Dc5—f8

16. 0—0 Lc8—d7

17. f2—f4

Denna framryckning borde förberetts med Kg1—h2.

17. — — Le5—g7

18. e4—e5 e6×d5

19. Sc3×d5 Ld7×h3

20. Lg2×h3 Td8×d5

21. Ld2—e3 Ta8—d8

22. Lh3—g2 Td5—d7

23. Tf1—d1

Överförsiktigt. Bonderovet L×a7 innebär knappast någon reel risk t.ex. 23. T—d2. 24. Db5 eller 23. Db4. 24. Le3.

23. — — Td7×d1†

24. Tc1×d1 Td8×d1†

25. De2×d1 Df8—b4

26. Dd1—d4 Db4×d4

27. Le3×d4 b7—b6

28. a2—a3 Lg7—f8

29. b2—b4 Sa6—c7

30. Kg1—f2 Lf8—e7

30—, h5 för att hindra det följande draget vore antagligen bättre.

31. g3—g4 Sc7—e6

32. Ld4—e3 g6—g5

Svart vill framtvinga olikfärgade löpa-

re. På ett annat drag hade även följt f5 och springaren bleve dålig.

33. f4—f5 Se6—f4

34. f5—f6

Bättre 34. Le4 för att efter f6 eller Lf8 behålla löparparet, på andra drag ev. vinna bonde med Kf3, L×f4 etc. Partifortsättningen ger svart tillfälle att hinna f4 till undsättning.

34. — — Le7—f8

35. Le3×f4 g5×f4

36. g4—g5 a7—a5

Vit hade endast i tankarna 36.—, h6.

37. g6! f×g6. 38. Ld5†, och vinner.

37. b4×a5 b6×a5

38. a3—a4 Lf8—b4

39. Kf2—f3 Lb4—d2

40. Kf3—g4 Ld2—c1

41. Kg4—f5 Lc1—d2

42. Lg2—f3 Ld2—c1

43. Kf5—e4 Lc1—d2

44. Ke4—d5 Ld2—b4

45. e5—e6 f7×e6

46. Kd5×e6 Lb4—a3

47. Lf3—e4 La3—b2

47. f3! 48. L×f3, Lc1 hade hållit remis.

48. Ke6—e7

48. L×h7?, K×h7. 49. Kf7, L×f6! Nu däremot blir svarts löpare bunden längs diagonalen a3—f8 och sedan fungerar "offret".

48. — — Lb2—a3†

49. Ke7—e8 La3—b4

50. Le4×h7† Kg8×h7

51. Ke8—f7 f4—f3

52. g5—g6† Kh7—h6

53. g6—g7 Kh6—g5

54. g7—g8D† Kg5—f4

55. Dg8—g1 Uppgivet.

under åren 1822—1921, varav en stor del levererats till främmande länder. "Motala var visserligen genom ett snillet och ihärdighetens mästerverk förenat med havet, men föreningslänken erbjöd dock icke den segelyta, som krävdes för de väldiga sjöns jättar, vilka en ständigt sig utvecklande ingenjörsvetenskap skapade allt större och större".

Detta var anledningen till att Motala verkstaas varv år 1841 flyttade till Norrköping. Traditionerna upprätthållas dock alltså jämt genom att Motala verkstad numera är den svenska varvsindustrins största leverantör av grövre smide och stålgiutgods.

På våren 1848 började "Götheborg" sin kanalfart på sträckan Stockholm—Göteborg. Ur driftsekonomisk synpunkt var "Götheborg" betydligt överlägsen de andra fartygen i kanalfloTTan. Fartygskonstruktören O. E. Carlsund lät verkställa en del intressanta jämförande prov mellan "Götheborg" och hjulångaren "Polhem" och dessa försök utföll till "Götheborgs" fördel. Efter proven konstaterades bl. a.: "att de stora fördelarna med nutidens maskiner framför de äldre huvudsakligen bestodo i: o att upptaga mindre rum, 2:o att konsumera mindre bränsle". För att visa hur betydlig vinsten i det senare fallet var, användes att då t.ex. "Polhem" om 32 hk använde 21 à 22 famnar 17 à 18, varav "synes, att bränslebehovet å de äldre fartygen förhåller sig till det å de nya som 1,91:1".

Sedan järnvägsförbindelsen Stockholm—Göteborg öppnats för trafik stundade det vargatider för kanalfarten. Kanalbolaget

upplöstes och "Götheborg" såldes till A. O. Wallenberg — f. d. kapten på "Linköping" och Stockholms Enskilda Banks grundare — som emellertid fortfor att använda ångaren i kanalfart, företrädesvis på traden Stockholm—Linköping, och i samband härmed döptes fartyget om till "Hans Brask". Med denna namngivning önskade man hedra minnet av den mäktige linköpingsbispnen, vilken var den första, som tänkt sig en kanalförbindelse mellan Vättern och Vänern.

Nästa gång vi stöter på ångaren går den i trafik på Vättern under namnet "Hjo". Från år 1882 på Mälaren under olika namn och på olika platser. Först "Köping", sedan "Arboga" och därefter "Westmanland". Under hela första världskriget var ångaren förhyrd av flottan och tjänstgjorde som transportfartyg.

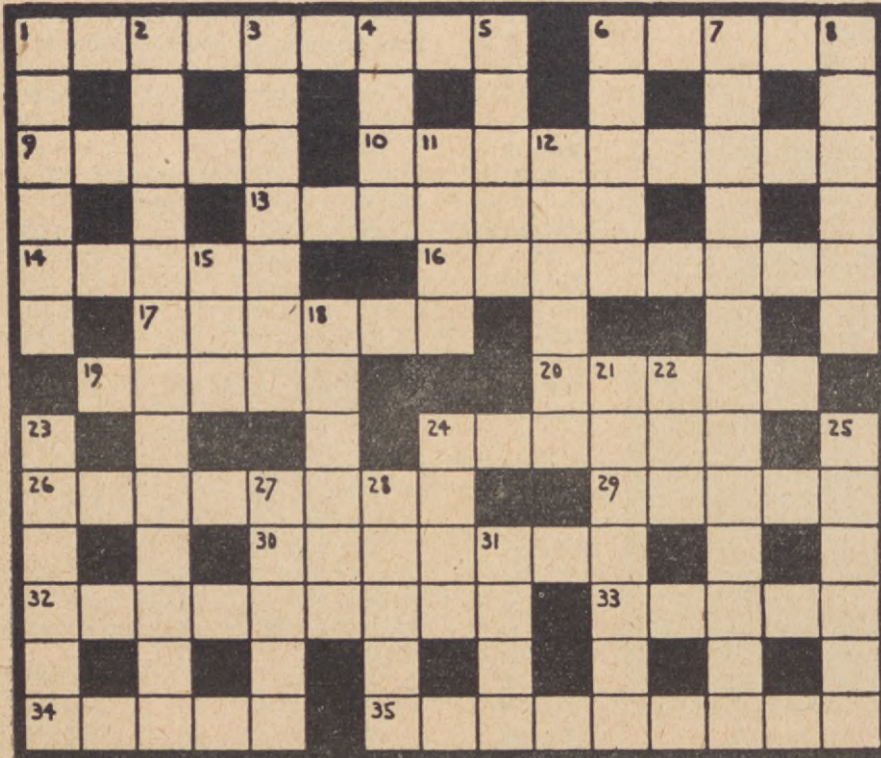
Under namnet "Fenix" hemsökte ångaren av en förhärjande eldsvåda i Köpings hamn i juli 1925. Inredningen gick helt upp i rök, och det gamla skrovet utbjöds till salu. Nu troddes allmänt att det gamla fartygets skiftesrika bana för alltid var slut. Men "Fenix" återuppbyggdes vid Bergsund, och den 30 april 1926 gick "Mälaren", nu i Trafik AB Mälaren—Hjälmarrens ägo, ut på provtur och den 2 maj anträdde den sin första resa på linjen Stockholm—Kungsör—Arboga.

Enligt "Swedish Shipping Register" äges "Mälaren", hemmahörande i Köping, nu av kapten O. E. Kolmodin, Stockholm, och går två turer i veckan på traden Stockholm—Köping. Kan medföra 350 passagerare samt är numera utrustad med en ångmaskin som utvecklar 210 hästkrafter.

Torand.

Korsord Nr 5

VÅGRÄTA ORD.

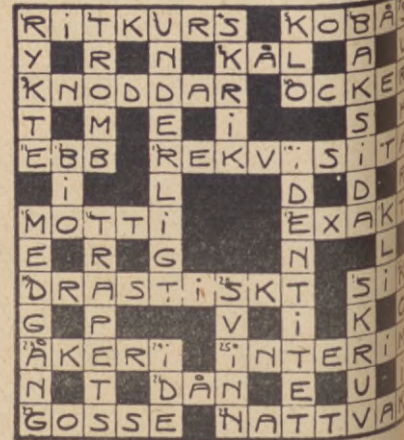
1. Orsak till att det uppskurna blir nedskuret. (9)
6. En timme på sjukhus. (5)
9. Aga. (5)
10. Dåligt bakat, sa gråsparven, hittade en —. (9)
13. Sådant fläsk håller sig inte i evighet. (7)
14. Känd bolsjevik. (5)
16. "Här behöver ingen klaga eller stöna. Folk vet ändå att man är sjuk." (8)
(Hans Botvid)
17. Hu så kallt! (6)
19. Att diskutera bagateller från morgon och till kvällen. (5)
20. Har givit namn åt en svensk stad. (5)
24. Får man inte göra på offentlig plats. (6)
26. En flickas hölje. (8)
29. Specialist på drill. (5)
30. Vårkvällens kandelaber. (7)
32. Annat ord för suput. (9)
33. La plaza de toros. (5)
34. Hör skolarbetet till. (5)
35. En mellansvensk plåtå. (9)

LODRÄTA ORD.

1. Darr på rösten eller en tår i ögonvrån. (6)
2. Tolv rätt på sömmerskans kupong. (13)
3. Är ordet *icke* i denna sats. (7)
4. En gammal sydamerikansk kultur. (4)
5. Därtill användes en särskild sorts spade. (5)
6. ...och därmed jämnt! (5)
7. Det innebär att lasta. (13)
8. Har tänder som gör ränder. (6)
11. Mors lille, fars varma. (4)
12. En teaterfigur som alltjämt är populär. (6)
15. Sätt att konservera. (3)
18. Gör det när korken dras ner. (6)
21. En som har merkantila intressen. (7)
22. Bättre sitta i än ligga på. (3)
23. En gammal man som har sitt sinne för sig. (6)
24. Hur en pykniker är skapt. (4)
25. Att kunna skriva skaplig. (6)
27. Bak och dokument. (5)
28. Gamla välkända 55:an. (5)
31. En av världslitteraturens ädlare gestalter. (4)

WASABRÖD råg i ryggen

Lösning till korsord nr 3.

Pristagare: 1:a pris 10:— kr. Fr. Ingemar Olsson, Kommendörsgatan 15 ö.g., 2:a pris 5:— kr. Herr G. Lindahl, Skanör.

Tävlingsregler.

Lösningar till korsord nr 5 skall vara hos Status redaktion, Kocksgatan 15, Stockholm, tillhanda senast den 10 juni 1950.

För att komma med i prisbedömningen måste tävlingsförsändelse vara mottagen senast den 10 juni 1950. "Korsord nr 5". Glöm ej att tydligt ange namn och adress!

Två priser, ett på tio och ett på fem kronor, utdelas. Lösning och pristagarnamn kommer i julinumret.

En fullvuxen karl

På ett sjukhus i England fick man nyligen in en patient som skulle genomgå en mindre operation i ett knä. Patienten visade sig vara en stadig pojke. Detta sagt även med ganska stora ansikten på breda pojkar.

Ernest Evans, så hette patienten, var två och en halv meter lång, och fördes på två sängar ställda i rad för att kunna ligga något så när hyggligt. Elva sjuksköterskor, två läkare och en vårdbiträden, manliga, brukade hjälpa honom vid bäddningarna och det behövdes sammanlagt 186 personer för att bädda honom. En fullvuxen karl skulle man kunna säga.

påhlssons

Malmö

bröd
gott bröd

Konst mot sjukdom

Status har tidigare bl. a. i samband med en recension av den engelske konstnären Adrian Hills bok "Konst mot sjukdom" berättat något om den roll konsten spelar som sysselsättningsterapi på engelska sanatorier. Det är den engelska nationalföreningen mot tuberkulos, förkortat NAPT, som står bakom denna rörelse att föra in konsten som ett levande element i brittisk sjukvård och som genom anordnandet av ett flertal tävlingar årligen håller intresset uppe för konsten som sysselsättningsterapi bland de engelska sanatoriepatienterna. Den första tävlingen ägde rum i november 1945 och man fick då in sjuttio tävlingsbidrag från tillsammans sju sanatorier. Sen dess har mer än tjugotvå tävlingar hållits och man räknar med att omkring 120 sanatorier numera är engagerade i Napt's "konstterapi". De tävlande uppdelas i olika grupper, sängliggare, nybörjare, deltagare under 16 år

Märket som kämpar mot döden

I decembernumret 1949 av den kvartals-skrift som ges ut av Canadas nationalförening mot tuberkulos berättas något om välgörenhetsmärket betytt för landets tuberkulosbekämpande.

Tidskriften erinrar om att det var redan 1904 som den danske posttjänstemannen Einar Holboell kom på idén, att man genom försäljning av ett välgörenhetsmärke skulle kunna skaffa fram pengar för antituberkulosarbetet. Det danska märket fick en sån överväldigande framgång att de övriga nordiska länderna tog upp Holboells idé och några år senare följde USA efter.

Till Canada kom välgörenhetsmärket långt senare, först 1927. Man hade visserligen redan något tidigare sålt ett välgörenhetsmärke lokalt i Ontario, men det var först 1927 som Canada fick en landsomfattande försäljning av välgörenhetsmärket. Framgången uteblev inte. Undan för undan har försäljningen ökat och 1948 gav märket ett netto av ungefär en och en halv miljon dollar.

Artikelförfattaren säger sig inte på något sätt vilja påstå att tuberkulosens tillbakaträngande i Canada skulle bero på framgången för välgörenhetsmärket, men han anser likafullt att märket bidragit till landets minskade tuberkulosdödlighet. Och

han påpekar att de länder, som under krigsåren kunde fortsätta sin försäljning av välgörenhetsmärken, t. ex. Sverige, Norge, Danmark, Storbritannien, Canada och USA, nu hör till de länder som rapporterar den lägsta tuberkulosdödligheten.

"Konst mot sjukdom" — en ung patient på Yardley Green sanatorium, Birmingham, målar blommor.

Järn
Metaller
Byggnadsmaterial

DICKSON & SJÖSTEDT
KOMMANDITBOLAG

Tel. Växel 171060

Grundad 1916 Ö. Hamngatan 16, Göteborg

Firma Barnkläder

ALLT för barnen
upp till 12 år

Svartbäcksgatan 4, UPSALA
Tel. 30995

I samband med den internationella tuberkuloskongressen i London sommaren 1949 hade NAPT ordnat en stor utställning av teckningar och målningar utförda av engelska sanatoriepatienter.

o.s.v. och tävlingsbidragen uppdelas också på t.ex. bokomslag, teckningar, blomsterstilleben, linoleumtryck o.s.v. Tävlingsbidragen bedöms av utövande konstnärer och de tävlande får råd och anvisningar för sitt fortsatta arbete.

Som tidigare sagts syftar inte denna konstterapi till att utbilda konstnärer även om en eller annan särskilt begåvad deltagare genom Napt ges möjligheter att skola sina anlag. Men i England tror man starkt på konstens möjligheter att hjälpa en sjuk människa till hälsa.

Ett uttryck för denna övertygelse är den taveluthyrning som bedrivs av Engelska Röda Korset. Denna organisation gjorde ett första experiment genom att hyra ut tavlor till King Edward VII Sanatorium i Midhurst och resultatet av detta försök bedömdes som gott. Sjuksalarnas och korridorernas enahanda bröts, det

kom konst på väggarna, och läkarna tyckte sig finna att när monotonin på sjukhuset mattades, då stegrades patienternas livsvilja. Konsten hade en läkande inverkan. Engelska Röda Korset syftar till att kunna hyra ut konstverk till sjukhus över hela England, alltså inte bara sanatorier, och detta för en mycket låg avgift.

Ett amerikanskt tuberkulosvårdproblem

Inom amerikansk tuberkulosvård brottas man sen lång tid tillbaka med ett svärbemästrat problem: många sanatoriepatienter begär utskrivning från vårdanstalten innan behandlingen avslutats och mot läkarens inrådan.

I New York har man genom en ingående undersökning fastställt inte bara i vilken utsträckning sådana utskrivningar

förekommer utan också försökt att finna förklaringar till dem. Det framlagda undersökningsmaterialet är av stort intresse.

Undersökningen har varit koncentrerad till fyra vårdanstalter för vilka man gjort en utredning av alla utskrivningar under 1947. Från dessa anstalter hade utskrivits totalt 1.828 patienter och av dessa hade inte mindre än 674, alltså mer än en tredjedel, utskrivits på egen begäran och mot läkarens inrådan. För att få veta något om orsakerna härtill har man intervjuat samtliga dessa på egen begäran utskrivna patienter.

Det visar sig att antalet fördelar sig lika mellan kvinnor och män och att inte heller rasen betyder något i sammanhanget. Däremot tycks åldern spela en viss roll, det är påfallande många mellan 30 och 40 år, som skrivs ut på egen begäran. Förklaringen är den att många patienter i just den åldern har familj och därmed sammanhängande försörjningsplikt, och det torde också förklara varför makar i större utsträckning än ensamstående lämnar vårdanstalten innan kuren avslutats.

En mycket stor grupp av de intervjuade förklarade att de begärt utskrivning på grund av vantrivsel och missnöje med anstalten medan en grupp på omkring 10 % förebär alkohol- och narkotikabegär som orsak.

I sina rekommendationer på basis av det erhållna materialet föreslår undersökningskommittén att socialvården för de sanatorievärdade förbättras och att man först och främst tillgodoser behovet av särskilda kuratorer för de lungsjuka. Bland andra rekommendationer märks en utökning av vårdpersonalen så att patienterna får mesta möjliga individuella behandling och omsorg samt organiserandet av arbetsterapi och kvalificerad studieverksamhet bland de sjuka.

En kvistig fråga

För några år sen kom det ut en bok som heter "Music in Medicine". Författaren är en läkare i Boston i USA vid namn Sidney Licht, och han kommer i ett ganska lustigt sammanhang in på frågan om minoritetens ställning till majoriteten.

En styv jazzpianist hamnade på en ortopedisk avdelning på ett engelskt sjukhus. Det dröjde inte länge förrän denne patient genom sitt spel och sin spelglädje hade lättat stämningen på hela avdelningen och skänkt sina kamrater optimism och tillförsikt. Fast inte riktigt hela avdelningen förstas. Det fanns några få patienter som inte gillade jazz, eller för vilka, mer exakt formulerat, jazz var andligt tortyr, och nu uppstod frågan i vilken utsträckning minoritetens välbefinnande skulle tillgodoses på majoritetens bekostnad. En kvistig fråga onekligen.

Jens Christiansen †

Direktör Jens Christiansen.

Efter en kort tids sjukdom avled den 24 mars f. ordföranden i Landsforeningen af tuberkulöse i Danmark direktör Jens Christiansen i en ålder av nära 70 år.

Med Jens Christiansen bortgick en av de mest kända ledaregestalterna inom de nordiska tuberkulosförbundens och den man som "tjänat" saken mest och längst.

Efter att i hela 25 år varit landsforeningens ordförande avgick Jens Christiansen under hedersbetygelser från denna post föregående år för att enbart ägna sig åt det administrativa inom foreningen. Men för denne ambitiöse man fanns inga åldersbetänkligheter. Han verkade ändock ute på fältet in i det sista.

Jens Christiansen var en rätträdig och vis man och arbetade oegennyttigt för de lungsjukas mångomfattande problem. Själv lungsjuk sedan nära 40 år ställde han sina erfarenheter till förfogande både för samhället och sina lungsjuka kamrater.

Jens Christiansens målsättning var, att de lungsjukas eftervård skulle tryggas på ett sådant sätt, att välgörenhet eller fattigvård ej skulle behöva komma ifråga. Det var också med en gammal mans tillfredsställelse han förtäljde för undertecknad sin belåtenhet med att ha fått vara med om att förverkliga en del av denna målsättning i och med att dansk tuberkuloslagstiftning kommit till. Jens Christiansen var ledamot i denna statliga utredningskommitté och innehade många andra förtroendeuppdrag i kommittéer och styrelser, som behandlade lungsjukas och andra partiellt arbetsföras problem.

Om Jens Christiansen av Danmarks tuberkulösa kallade för "vor Far", så förtjänade han epitetet i lika hög grad inom hela Norden. Han var under många år en av förgrundsfigurerna på de nordiska tuberkulosförbundens kongresser och tillhörde De Nordiska Tuberkulosförbundens Centralorganisation, som han var en av stiftarna för.

Jens Christiansen eftersträvade ett enhetligt nordiskt samarbete i tuberkulosfrågor, som också mycket tack vare honom kommit till stånd.

Jens Christiansen blev ej i tillfälle att åtnjuta det otium han gjort sig förtjänt av genom sin stora livsgärning. Han föll på sin post såsom de nordiska tuberkulosförbundens grand old man.

Einar Hiller.

Ett sjukhus i Cornwall

Cornwall är det sydvästligaste av de engelska grevskapen, närmast en halvö, känt för sin naturskönhet och ett älskat tillhåll för konstnärer från hela världen. Den mest betydande staden heter Penzance och har omkring 20 000 invånare.

I Penzance ligger ett gammalt berömt sjukhus som heter West Cornwall Hospital och vi skrev dit och bad om ett fotografi av byggnaden. Vi fick ingen bild

av sjukhuset men i stället ett vänligt brev från dess syssloman, som förklarade att anläggningens yttre är så pass skröpligt och oansenligt att man inte brytt sig om någon fotografering. Däremot skickade han oss en liten skrift om sjukhusets historia.

Det är alltid lika roligt att läsa om gamla sjukvårdsinrättningar och deras förflutna. Som nu West Cornwall Hospital i Penzance t.ex. Sjukhuset startade 1809 under mycket blygsamma former i syfte att, som det hette i stadgarna, "bota eller lindra fattigas lidanden under deras sjukdom".

Cornwall är ett landskap vid havet och Penzance en sjöstad och det är något ganska betecknande att de första stadgarna för stadens sjukhus även upptog bestämmelser för ersättning åt personer eller båtbesättningar som räddat någon drunknande. Varje drunknande som plockades upp ur havet ersattes med omkring

SVENSKA LLOYD

GÖTEBORG

STOCKHOLM

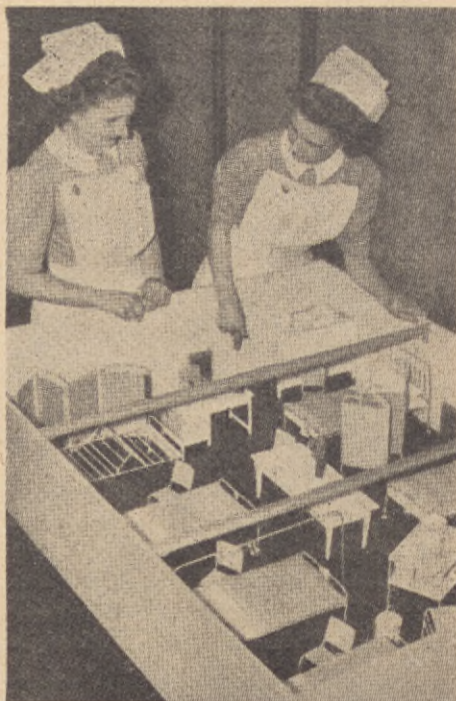

tjugo shilling och kunde sen livet på den förolyckade räddas utgick en extra belöning av omkring fyrtio shilling. Sjukhuset skaffade sig också något som i utgiftsstaten från den tiden beskrivs som "apparat för botande av drunknade". Den kostade omkring 150 svenska kronor i dåtida engelska mynt och kom från London sjövägen liksom sjukhusets medicin och utrustning i övrigt. Till den allra första utrustningen hörde också ett sängbäcken för sju shilling och ett träben för arton.

Man var sträng på den tiden. 1820 bestämdes att patient som använde sig av kvacksalvarmedicin skulle för all framtid vara utestängd från vård på sjukhuset. Men man hade också bekymmer. 1822 blev man tvungen bränna en del sängar som var fulla av ohyra och en del år senare var det bekymmersamt med anstaltens husmor. Hon läste inte sjukhusporten om kvällarna så vem som helst kunde ta sig in nattetid. Självt satt hon på sjömanskrogen "Turk's Head", som låg mittemot sjukhuset.

Berömd i sjukhusets historia är en kvinna vid namn Appleyard. Hon var anstaltens första yrkesutbildade sjuksköterska. Hon var ansvarig för de sjukas vård dag och natt och skulle dessutom tjänstgöra som husmor. Antagligen hade

Två engelska sjuksköterskor beskådar en samling modeller av förslag till moderna möbler m. m. för sjukhusen.

hon inga fritidsproblem och inte heller många tillfällen att göra av med sin lön som var omkring sexhundra kronor om året. Fröken Appleyard fick nog efter ett år och slutade. Det bör vi inte förtänka henne.

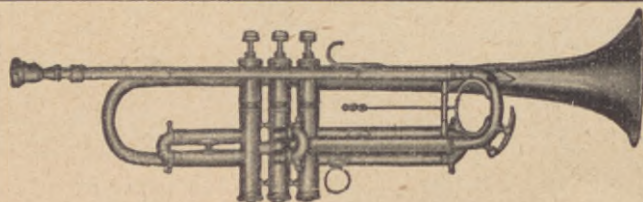
Modellbyggeri i samhällets tjänst

Sjuksköterskebristen är i England, precis som här hemma i Sverige, ett av de stora problemen inom sjukvården just nu. Man beräknar att i England mellan sex och sju tusen sanatoriesängar står tomma på grund av brist på vårdpersonal.

I sina försök att råda bot för detta katastrofala förhållande arbetar myndigheterna i England febrilt och försöker bland annat genom olika former av propaganda att väcka unga kvinnors intresse för att beträda sjuksköterskebanan.

Ett intressant uppslag i sammanhanget är att man låtit partiellt arbetsföra tillverka modeller av interiörerna på ett allmänt sjukhus, vårdavdelningar, operationsrum, laboratorier etc. Modellerna visas sen på ambulerande utställningar som propagerar för kvinnlig arbetskraft till sjukvården.

Genom vänligt tillmötesgående av den engelska tidskriften Hospital and Health Management är vi här i tillfälle visa ett fotografi av ett sånt modellbygge från en utställning i Birmingham.

PIANON och MUSIKINSTRUMENT

Ledande svenska och utländska fabrikat

B. C. STRANDQVIST AB

Järnvägsgatan 29, Hälsingborg

Malmö Begravningsförening

FOLKRÖRELSESNAS BEGRAVNINGSBYRÅ

OMBESÖRJER ALLA UPPDRAG
OMSORGSFULLT

Föreningen är organiserad utan vinstintresse och ser som sin uppgift att ordna stilfulla och värdiga begravingar, såväl eldbegängelser som jordbegravning, till lägsta möjliga kostnad.

SOLTERS PLAN 1

(Hörnet av S. Förstadsgatan 65)

Tel. 355 79, 230 22

Efter kontorstid

bost. tel. 233 69

bost. tel. 230 22

bost. tel. 124 58

TRE GYLLENE REGLER

1. Tillräckligt med sömn.
2. Tillräckligt med frisk luft.
3. Sund ämnesomsättning.

Att dricka en flaska Ramlösa om dagen hjälper omsättningen. Den friska smaken känner alla till.

Ramlösa

STOCKHOLM

Bengtssons Litografiska

23 22 20 Sveavägen 90, Stockholm 23 22 20
MODERN OFFSETTRYCKERI

JUTELUMP

Säckar och juteväv köpes. Fördämningsmattor, cisterner, sand- och torkgaltar säljas. Koksgrytor, Järnbalkar och Plåt.

A. JÖNSSON & C:o

Timmermansgat. 47 - Stockholm
Tel. 43 03 59, 43 63 83

Medlemskap i statsunderstödd

SJUKKASSA

är en ekonomisk tillgång, som Ni ej kan undvara. Skydda Eder själv och Edra barn genom inträde i ortens erkända sjukkasse

STOCKHOLMS LÄNS

ERKÄNDA CENTRALSJUKKASSA

Sveavägen 61 - Stockholm
Tel. 23 09 85

BORAS och SÖDRA ÄLVSBOGERS LÄN

AB BREDIN & C:o - KINNA

Värme- och Sanitära anläggningar utföras fackmässigt under garanti
Telefon 323

BETALD ANNONSPLATS

GÄVLE

VACKRA MÖBLER

STIL - KVALITET - LÅGA PRISER

AB SÖRMANS MÖBELAFFÄR

Drottninggatan 11, Gävle. Telefon 875
Sandviken. Telefon 3472

HALMSTAD

HOLMS

är stans bosättningsaffär som har allt i husgeråd, glas, porslin, keramik, slöjdvaror och borstar.

Ni får kvalitetsvaror till låga priser när Ni köper hos

Chr. Holms vid Lilla Torg

HALMSTAD

AB Halmstads Murbruksfabrik

har

1) stora grusfyndigheter med förstklassigt material, 2) Hallands största och modernaste sorteringsfabrik, 3) en kapacitet av c:a 30 kbm. per tim., 4) marknadens billigaste priser, vilket borgar för säkra och förstklassiga leveranser såsom t.ex. till nybyggnaderna vid Malcus Verkstäder, Halmstads Järnverk och Nordiska Maskinfilt, där stora fordringar ställs på materialet.

Fabriken vid Wapnö Grustäkt, där även en tidsenlig cementvarufabrik är uppförd.
Tel. 2143, 2849

BETALD ANNONSPLATS

HALSINGBORG

Zoegas ZÖEGA & SON

kaffetillsats

KAFFEROSTERI

Drottningg. 30-36

Tel. 262 00

BETALD ANNONSPLATS

GYNNA

Status annonsörer!

Mormor går till finalen

Man behöver inte läsa dagstidningarnas sportsidor för att förstå i hur hög grad sporten gått oss i blodet och hur mycket idrottstermerna färgat vårt uttryckssätt. Stillsamma publikationer kan ibland vittna lika övertygande om detta förhållande.

I en kanadensisk sjukhustidskrift, "Canadian Hospital", läste vi nyligen denna lilla historia:

Två små flickor diskuterade sina familjer. De hade ganska mycket att prata om.

— Varför sitter din mormor och läser bibeln så ofta? frågade den ena flickan.

— Jag vet inte så noga, svarade den andra flickan, men jag tror hon försöker kvalificera sig för finalen.

JÖNKÖPING

FARMA

Sjukvårds- och teknisk affär. Fullständig sortering i sjukvårds- o. förbandsartiklar. Parfymeri och tekniska varor.

Tel. 595 Klostergatan 65 Tel. 595
JÖNKÖPING

June-Munktell Marinmotor

för fiske-, frakt- o. passagerarefartyg

AKTIEBOLAGET JÖNKÖPINGS MOTORFABRIK

Jönköping. Telegr.-adr.: Motor
Telefoner: 197, 897.

BETALD ANNONSPLATS

MALMÖ

TEATERKAFÉET

PILDAMMARNA

REKOMMENDERAS

Tel. 255 26 Olga Hellqvist

Alfred Anderssons BAGERI

LOCKARP Tel. Malmö 296 91

Pröva våra goda brödsorter!

Säljes i de flesta affärerna i Malmö

O. NORMANNS FRÖHANDEL

Etabl 1885

Skomakargat. 4. Tel. 201 78, 781 54.

Postgiro 14009.

SUNDSVALL

Järnkonstruktioner och smiden för hus och fabriksbyggnader

Andersson & Nilssons Smidesverkstad
Telefoner 4757, 4767 - SUNDSVALL

UPPSALA

DERBER

A.-B. Hj. Söderberg

UPPSALA

UPPSALA

CHR. RABÉNSEFTR.

(A. Widman)

Kungsängsgat. 7 UPPSALA Tel. 303 79

Affären etabl. 1849. Största sort. av

Sjukvårds- och Optiska artiklar.

Slipningar och reparationer utföras.

A.-B. RÖRKOMPANIET

E. B. Widén

Vaksalagatan 27 UPPSALA

Tel. 307 86, 347 86

Fil.: Kyrkogat. 4, Norrtälje. Telefon 1179

Värme, Ventilations- och Sanitets-
anläggningar samt Reparationer

KUNGSÄNGENS

KEMISKA TVÄTT

Kungsängsgatan 23

Tel. 382 52

REKOMMENDERAS

VÄSTERVIK

ALLT ELEKTRISKT

hos

OLLE KINDQVIST

Bredgatan 13, tel. 1430

VÄSTERVIK

VÄSTERVIK

ENANDERS

VÄSTERVIK - VISBY - NORRKÖPING

Alltid bäst sorterad

TJUST BRÄNSLE AKTIEBOLAG

Tel. 692 Västervik Tel. 1662

STENKOL — KOKS — VED
BYGGNADSVAROR

ALLAS INKÖPSKÄLLA

KONSUM

VÄSTERVIK

BETALD ANNONSPLATZ

VID BESÖK I VÄSTERVIK

gynna platsens största och bäst so-
terade affär i järnvarubranschen

A. P. Jonsson & Co. AB

Tel. 1001, 373, 57.

STILFULLA GRAVVÄRDAR

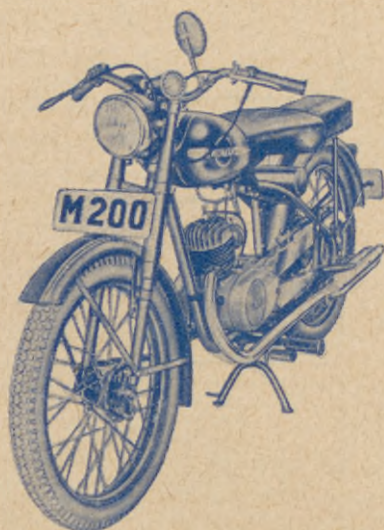
Billiga priser

Nya Stenhuggeriet

Etabl. 1921 — Tel. 408

V. JOHANSSON & C:O

BETALD ANNONSPLATZ

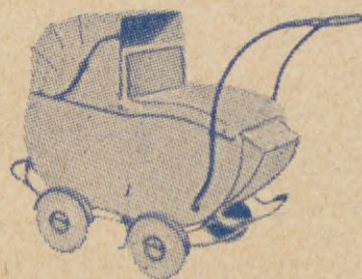

Monark mc 1950

med hydraulisk teleskopgaffel,
swing-sadel och nav med extra
stor bromsyta. 4 motorer att välja på

"Den största lilla motorcykeln i världen"

AB CYKELFABRIKEN MONARK - VARBERG

Puttes nya vagn

I den sover Putte förträffligt och
blir på bästa solskenshumör när
han är vaken. Mamma uppskat-
tar också vagnens lättkördhet
och många praktiska detaljer.

Se och provkör barnvagnar hos

iva'ns

RENSTIERNAS GATA 24, Tel. växel 44 05 65.